

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

Pedagogická fakulta

Ústav speciálněpedagogických studií

IVETA MUTLOVÁ, DiS.

V. ročník – kombinované studium

Obor: učitelství pro 1.stupeň ZŠ a speciální pedagogika

**ZJIŠTĚNÍ EFEKTIVITY DOPADU PROJEKTU PREVENCE
KRIMINALITY V ČESKÉ TŘEBOVÉ**

Diplomová práce

Vedoucí práce: Mgr. Petra Jurkovičová, Ph.D.

Olomouc 2018

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně a použila jen uvedeníh pramenů a literatury.

V Olomouci dne

.....

vlastnoruční podpis

Poděkování

Děkuji Mgr. Petře Jurkovičové, Ph.D. za odborné vedení práce a poskytování cenných rad. Dále bych chtěla poděkovat všem pedagogickým pracovníkům a respondentům, kteří byli vstřícní při mém pedagogickém výzkumu.

Obsah

ÚVOD	6
TEORETICKÁ ČÁST	8
1 CHARAKTERISTIKY ROMSKÉHO ETNIKA	8
1.1 Vymezení cílové skupiny	8
1.2 Etnické charakteristiky	9
1.3 Dělení Romů v České republice	9
1.4 Výchova a vzdělávání Romů	10
1.4.1 Mateřská škola	12
1.4.2 Základní škola	13
1.4.3 Střední škola	14
1.5 Volný čas romských dětí	14
2 SOCIÁLNÍ EXKLUZE	16
2.1 Sociální práce se sociálně vyloučenými lidmi	18
2.1.1 Antiopresivní přístup – první model	19
2.1.2 Ekologická perspektiva – druhý model	19
2.1.3 Komunitní sociální práce – třetí model	19
2.2 Romové jako sociálně vyloučená skupina	20
2.2.1 Omezený přístup na trh práce	20
2.2.2 Chudoba a nízké příjmy	21
2.2.3 Problematika bydlení	21
2.2.4 Omezený přístup ke službám	22
2.2.5 Nízká míra sociální podpory	22
3 KRIMINALITA MLÁDEŽE	23
3.1 Základní pojmy	23
3.2 Příčiny vzniku kriminality	24
3.2.1 Dědičnost	24
3.2.2 Konstituce	24
3.2.3 Rodina	26
3.2.4 Škola	27
3.2.5 Vliv společnosti a vrstevníků	28

3.3	Sociálně patologické jevy	29
3.3.1	Asociální činy	30
3.3.2	Antisociální činy	30
3.3.3	Kriminální činy	31
3.4	Kontrola kriminality	32
4	<i>PREVENCE KRIMINALITY</i>	34
4.1	Prevence podle okruhu adresátů	34
4.1.1	Primární prevence	34
4.1.2	Sekundární prevence	35
4.1.3	Terciální prevence	35
4.2	Prevence podle obsahového zaměření	36
4.2.1	Sociální prevence	36
4.2.2	Situační prevence	36
4.2.3	Viktimologická prevence	37
5	<i>PROJEKTY PREVENCE KRIMINALITY</i>	39
5.1	Projekty prevence kriminality na centrální úrovni	39
5.2	Projekty prevence kriminality na místní úrovni	41
5.3	Projekty prevence kriminality s účastí policie	41
6	<i>PROJEKT PREVENCE KRIMINALITY V ČESKÉ TŘEBOVÉ</i>	43
6.1	Základní principy a cíle projektu	43
6.2	Charakteristika DDM Kamarád	44
6.3	Participující subjekty projektu	45
6.4	Občanské sdružení Naděje	46
6.5	Základní škola speciální	46
	<i>PRAKTICKÁ ČÁST</i>	48
7	<i>PEDAGOGICKÝ VÝZKUM</i>	48
7.1	Kvantitativně orientovaný pedagogický výzkum	48
7.2	Kvalitativně orientovaný pedagogický výzkum	48
8	<i>VÝZKUMNÝ VZOREK</i>	50

9	VÝZKUMNÉ CÍLE A PŘEDPOKLADY	51
10	VÝZKUMNÉ METODY	52
10.1	Dotazník	52
10.2	Interview	53
10.3	Otevřené kódování.....	54
10.4	Metoda prostého výčtu	55
11	ANALÝZA A INTERPRETACE VÝZKUMNÝCH DAT	56
11.1	Analýza dat získaných z dotazníkového šetření	56
11.2	Výsledky šetření dat kvantitativního výzkumu	66
11.3	Analýza dat kvalitativního výzkumu	67
11.3.1	Názory rodičů dětí účastněných projektu	67
11.3.2	Názory dvou pracovníků o. s. Naděje Česká Třebová.....	68
11.3.3	Názory třech pracovníků DDM Kamarád Česká Třebová	69
11.3.4	Názory pracovníka Městské policie v České Třebové.....	71
11.4	Interpretace získaných dat kvalitativního výzkumu	72
	ZÁVĚR	74
	SEZNAM LITERATURY A PRAMENŮ.....	76
	SEZNAM ZKRATEK.....	79
	PŘÍLOHY	80
	ANOTACE	

ÚVOD

V současné době se stále více zabýváme problematikou kriminality dětí a mládeže. U jedince dochází k poruchám chování, které se projevují neakceptováním společenských norem. Setkáváme se s projevy agresivity dětí a stoupá počet trestných činů, které jsou spáchány dětmi a mládeží.

Na chování jedince má vliv celá řada faktorů. Ohrožení mládeže může být způsobeno nedostatkem podpory a lásky ze strany rodičů, nesprávnou výchovou, školními neúspěchy, neschopností komunikovat s vrstevníky, neúspěchy v raných partnerských vztazích a nezaměstnaností. Dítě, které necítí bezpečné zázemí v rodině nebo ve škole, často vyhledává útočiště mezi svými vrstevníky. Ti mají podobné problémy.

Kriminální jednání dětí a mládeže je spojeno se špatným využitím volného času. A právě ve volném čase se dotváří životní dráha každého jedince.

Projekt Partnerství – Prevence kriminality romských a sociálně slabých uživatelů občanského sdružení Naděje a dětí Základní školy praktické v České Třebové vznikl v roce 2006. Hlavním cílem tohoto projektu je především prohloubit integraci sociálně znevýhodněných obyvatel zpět do společnosti. Projekt nabízí a ukazuje, jakým způsobem vhodně využít volný čas.

V teoretické části diplomové práce se zaměřuje na problematiku romského etnika. V romské komunitě se setkáváme s odlišným pojetím výchovy. V práci zmiňujeme také problematiku trávení volného času Romů.

V současné době je závažným problémem sociální exkluze neboli sociální vyloučení. Jedná se o složitou životní situaci, do které se mohou jedinci i celé rodiny dostat. Romská skupina obyvatel je výrazně sociální exkluzí postižena. Problém sociální exkluze může být určitým způsobem eliminován, pokud se s postiženými skupinami pracuje. Pro zvládnutí sociálního vyloučení je možné využít různé modely sociální práce.

Dalším cílem projektu Prevence kriminality je snížit kriminalitu sociálně znevýhodněných občanů. Značný problém představuje především kriminalita dětí a

mládeže. Zabýváme se objasněním příčin kriminálního chování dětí a mládeže a ostatních sociálně patologických jevů.

Na celém projektu se podílí celá řada subjektů. Do problematiky se zapojují nejen jednotlivci, ale také státní instituce a instituce působící v sociální sféře.

Projekt Prevence kriminality náleží do Programu prevence kriminality na místní úrovni. Celý program napomáhá rozvoji preventivních aktivit v České republice. V praktické části diplomové práce uvádíme základní principy a cíle projektu. Nedílnou součástí je popis samotného projektu, včetně charakteristiky realizátora projektu a participujících organizací. Cíl empirického šetření směřuje k zjištění efektivity projektu – zda má nějaký užitečný přínos pro cílovou skupinu. Na stanovené hypotézy odpovídáme po zpracování získaných dat dotazníkovým šetřením. Výsledky statistického zpracování jsme obohatili o analýzu rozhovorů osob participujících organizací a rodičů dětí sociálně znevýhodněných. Práce je doplněna přílohami, které se svým obsahem vztahují k dané problematice.

TEORETICKÁ ČÁST

1 CHARAKTERISTIKY ROMSKÉHO ETNIKA

V první kapitole se zabýváme vymezením pojmu romské etnikum. Romové představují v naší společnosti výraznou etnickou skupinu, která má svoji charakteristiku. Důležité je také zmínit dělení Romů v České republice. Popíšeme také odlišné pojetí výchovy, se kterým se v romské komunitě setkáváme. Věnujeme se také vzdělávacím potřebám a cílům výchovně vzdělávacího procesu žáků romského etnika. A vedle vzdělávání také důležitému volnému času jedince v kterémkoliv věku.

1.1 Vymezení cílové skupiny

Nejdříve bychom si měli objasnit, co máme na mysli, když mluvíme o Romech a romském etniku. Existuje několik přístupů k definování Romů. Podle Hirta a Jakoubka (2006) rozdělujeme tyto přístupy do tří skupin. Romové, kteří jsou jako nositelé romské kultury, patří do první skupiny. Za Roma je tedy považován ten, kdo si osvojil normy, a praktikuje daný systém hodnot a způsoby řešení problémů. Tento systém identifikuje romskou kulturu. V druhé skupině jsou Romové, které lze definovat ve smyslu sebeidentifikace. V tomto případě je Romem ten, kdo se za něj sám považuje. Třetí přístup definuje Romy na základě charakteristiky zevnějšku. Romem je tedy takový člověk, který je za něj považován významnou částí svého okolí.

Jandourek (2001) uvádí, že etnikum je též etnická skupina. Tato skupina se od jiných skupin liší svou etnicitou, historií, sebepojetím, vědomím o společném původu a také je tato skupina vnímána druhými jako etnicky odlišná.

Majoritní obyvatelstvo vnímá Romy jako homogenní skupinu, což je nesprávně. Mýlně jsou také považováni za Romy jen ti, kteří se při sčítání lidu přihlásili a zapsali k romské národnosti. „Za romské etnikum jako celek je správné však považovat všechny i ty, kteří se veřejně ke svému etniku nehlásí – i když je přitom nutno respektovat rozhodnutí každého z nich.“ (Davidová, 2001, s. 9)

Kajanová (2009, s. 8) uvádí, že „etnikum je historicky vzniklá skupina lidí, kteří mají společný historický původ, rasový typ, jazyk, materiální a duchovní kulturu, mentalitu a tradice a obývají společné území.“

1.2 Etnické charakteristiky

Romové jsou v České republice druhou nejpočetnější minoritou. Pokud jde o společnou integraci a vzájemné soužití v rámci majoritní společnosti, je stále v mnoha směrech nejproblematictější. Pokud chceme zlepšit tyto vztahy, tak je především nutné základní poznání romského etnika. „Romská minorita žije na našem území už více než šest set let, takže je zde menšinou nejstarší, která by tady domovem už měla opravdu být.“ (Kajanová 2009, s. 31)

Etnické charakteristiky jsou specifické pro Romy na celém světě. Tyto charakteristiky jsou vytvořeny v průběhu vývoje a je to daný soubor pravidel, vnitřních zákonů a norem, normativního chování a hodnotového systému. Jedním ze základních charakteristik je indický původ Romů. K významné etnické specifikaci patří jejich romský jazyk – romaňi čhib. V České republice je užíván v několika dialektech. (Davidová 2001)

1.3 Dělení Romů v České republice

Podle Kajanové (2009) se v České republice romská populace dělí na toto subetnické dělení:

- Slovenští Romové přišli po 2. světové válce ze Slovenska, kde žili v cikánských osadách. Dnes tvoří většinu Romů v České republice.
- Maďarští Romové se považují za maďarské Romy. Přišli také migrací z jihovýchodního Slovenska a někteří z Maďarska. Od slovenských Romů se odlišují jazykovou skupinou tzv. maďarské romštiny.
- Čeští a moravští Cikáni/Romové žili především na Moravě již po několik staletí. Byli řemeslníci, kováři a pomocní zemědělské pracovníci a košíkáři. Po vytvoření Protektorátu Čechy a Morava byli posíláni jako Židé do pracovních táborů a později do koncentračních táborů. Hlavně byli posíláni do Osvětimi, odkud se většina již nevrátila

- Němečtí Cikáni – Sintové (Sinti) žijí v České Republice v malém počtu. Mnoho jich zahynulo také v koncentračních táborech. Své příbuzné a blízké mají v Německu, Rakousku, Francii a v dalších zemích.
- Olašští Romové představují asi deset procent ze všech romských obyvatel žijících v České republice. Patřili především ke kočujícím Romům. Je to nejodlišnější specifická skupina romského etnika, která si stále udržuje svůj jazyk a své tradice.

1.4 Výchova a vzdělávání Romů

Výchova je komplexní příprava člověka na život. U romské společnosti se setkáváme s odlišným pojetím výchovy. „Výchovu v komunitě Romů lze vnímat jako cílené působení subjektu na objekt, s vědomím intencionálních a funkcionálních vlivů výchovy.“ (Kaleja, 2011, s. 25)

Vzdělávací potřeby žáka a cíle výchovně vzdělávacího procesu rozlišuje Kaleja (2011) následovně:

- Adaptační cíl výchovy, který zajišťuje správný průběh adaptace žáka na nové společenské a sociální podmínky výchovy. Na romského žáka, který nastupuje do výchovně vzdělávací instituce, jsou kladeny nové požadavky z pohledu odlišného výchovného prostředí. Rozdílný je také způsob komunikace učitele a žáka. Tato komunikace vyžaduje pochopení interkulturního porozumění. Samotná adaptace na nové prostředí nezávisí pouze na samotném žákovi, ale také na učiteli, na jeho pedagogických kompetencích, zvolených metodách a prostředcích a to tak, aby žák vnímal bezpečí nového prostředí.
- Anticipační cíl výchovy vyžaduje důkladnou přípravu pedagoga v rovině multikulturní a v rovině romologické. Toto porozumění by mělo vycházet z rodinného zázemí žáka, z jeho rodiny, a z aktivní komunikace s rodiči a odborníky. Anticipační cíl může vycházet primárně od pedagoga, má tedy charakter heteronomní, anebo vychází od samotného žáka, je tedy autonomní. Nejvyšším stupněm výchovy je však sebevýchova, které můžeme říkat také autovýchova.

- Informativní cíl – škola zprostředkovává žáku co nejvíce informací do života. Může nastat situace, kdy romský žák není schopen vstřebat dostatečně informace. Dochází k informační zátěži, která vede k neúspěšnosti a frustraci, což může mít za negativní následek sociopatologické jevy (např. lži, krádeže, záškoláctví, šikana aj.).
- Formativní cíl – úkolem je působit na žáka tak, aby docházelo k přirozenému a zdravému formování. Utváření osobnosti by mělo vycházet ze strany učitelů, proto je důležitá znalost etnika.
- Specifický cíl výchovy se vyznačuje tím, že učitel respektuje individualitu žáka a volí vždy správný výchovný postup a opírá se o žákovu osobnost.
- Obecný cíl výchovy spojuje všechny specifické cíle a působí tak na celou strukturu osobnosti žáka
- Autonomní cíl vychází od jednotlivce. Žák, který žije v romském sociálním prostředí, má jiné komunikační vzory. To, co se romské komunitě zdá být v normě, nemusí často odpovídat normám v majoritní společnosti a naopak.
- Individuální cíl uplatňujeme, jestliže respektujeme individuální vlastnosti žáka a vnímáme jeho jedinečnost.
- Sociální cíl se vyznačuje tím, že romského žáka vedeme k citlivému vnímání, vhodnému chování vůči druhým a respektování nejen své komunity, ale i majoritní komunity.

Šotolová (2008) uvádí, že národnostní školství v České republice je součástí systému výchovy a vzdělávání. A to především z hlediska struktury, organizace, ve stanovení výchovně-vzdělávacích cílů a pedagogicko-didaktických úkolů. Žákům je zabezpečováno vzdělání na úrovni odpovídající ostatním školám téhož druhu. Žáci by měli být vybaveni takovými znalostmi, aby se bez potíží mohli zapojit do praktického života nebo pokračovat v dalším studiu. Neuspokojivá vzdělanostní úroveň má nepříznivé důsledky v oblasti sociální, ekonomické i kulturní. Tato úroveň vyvolává značné společenské rozpory a problémy v oblasti národnostního porozumění. V případě odstranění společenské nerovnosti Romů je nutná změna filozofie

školského systému, který by měl akceptovat ve výchovně-vzdělávacím procesu přítomnost romských dětí s jejich etnickou, kulturní a sociální odlišností. Velký význam je spatřován v odpovědnosti za kvalitu výchovné složky vzdělávacího procesu s tím, že romské dítě je připraveno k plnohodnotnému občanství.

K hlavním úkolům patří boj proti počáteční neúspěšnosti romských žáků od 1. ročníku ZŠ v důsledku nedostatečných jazykových dovedností. Romské děti bychom měli motivovat a pěstovat jak u nich, tak také u rodičů pozitivní postoj ke vzdělání. Důležité je využívat co nejvíce přirozeného nadání a schopností pro specifickou přípravu na budoucí povolání a společenský život.

1.4.1 Mateřská škola

„Ve spolupráci s romskými politickými institucemi a občanskými subjekty je třeba zvýšit počet romských dětí pravidelně docházejících do mateřské školy, a to alespoň dva roky před začátkem školní docházky.“ (Šotolová 2008, s. 32). Předškolní vzdělávání se realizuje v mateřské škole, případně v přípravných třídách základní školy praktické. Romské děti přichází do mateřských škol a přípravných tříd jinak připravené než děti z majoritní společnosti. Rozdíly lze zaznamenat především:

- v základních hygienických návycích – dítě z majoritní společnosti má již zafixováno
- v psychosociální stránce osobnosti – dítě přichází do cizího prostředí a mělo by dodržovat jistá pravidla, kterým nemusí rozumět
- v jemné motorice – v romských rodinách jsou omezené podmínky, možnosti a vedení rodičů, např. dítě v romské rodině postrádá tužku, omalovánky, pastelky a jiné pomůcky
- v elementárních poznacích, které dítě v tomto věku již zvládá – např. barvy, čísla do 10, napsat své jméno aj.
- ve všeobecných poznacích – např. dítě neumí pojmenovat zvířata, předměty každodenního užití, základní druhy ovoce a zeleniny aj.

Romské děti, které navštěvovaly mateřské školy nebo přípravné třídy jsou ve školních povinnostech úspěšnější. Problémem je to, že mateřské školy navštěvuje stále jen malý podíl romských dětí.

1.4.2 Základní škola

Rodiče ovlivňují základní vztah dětí ke vzdělání. Pro většinu romských rodin nemá vzdělání hodnotu. Romové vnímají školu spíše negativně až nepřátelsky. Výsledkem může být nezájem romských dětí o školu, negativní přístup, záškoláctví, zvýšená absence¹, častý nezájem o domácí přípravy na vyučování.

Pro romské děti je třeba uspořádat výuku tak, aby co nejlépe vyhovovala jejich schopnostem, znalostem a zájmům. Šotolová (2008) uvádí, že svůj význam má:

- zavádění málopočetných tříd, v kterých budou děti lépe překonávat jazykové problémy a rozdíly v připravenosti na vzdělání
- vypracování a uplatnění projektů pro romské žáky s rozšířenou hudební a pohybovou výchovou aj.
- ve školních družinách uplatňovat specifické zájmové činnosti pro romské žáky a to tak, aby byly rozvíjeny jejich přirozené schopnosti a zájmy (hudba, tanec apod.)
- podle možností zařadit do jejich studijního plánu výuku romštiny, která by byla jako nepovinný předmět
- zavedení do učebních osnov výchovu, která se zabývá historií, kulturou a pochopením menšin včetně romské

Při mateřských nebo základních školách mohou být zřizovány přípravné třídy. Novela školského zákona provedená zákonem č. 178/2016 Sb. uvádí: „Od školního roku 2017/2018 nově platí, že v přípravné třídě základní školy se mohou vzdělávat děti, u kterých je předpoklad, že zařazení do přípravné třídy vyrovná jejich vývoj, a kterým byl současně povolen odklad povinné školní docházky. Děti, kterým nebyl povolen odklad povinné školní docházky, tedy nebude možné do přípravné třídy základní školy zařadit.“ V přípravných třídách se děti adaptují na nové prostředí a školní režim. Šotolová (2008) uvádí, že by se přípravné třídy měly zaměřit nejen na osvojování českého jazyka, ale také na rozvíjení jazyka, kultury a tradice Romů vůbec.

¹ „U romských dětí jsou absence oproti jejich vrstevníkům téměř trojnásobné a rostou s přibývajícím ročníky“ (Kaleja 2011, s. 85)

1.4.3 Střední škola

Středoškolsky vzdělaných Romů je málo. Hlavní příčinou je neúspěšnost romských žáků v základním školství. Proto je důležité zřizovat speciální rodinné školy, které by navštěvovali absolventi praktických škol a žáci s nedokončeným vzděláním na základní škole. Výuka by se měla zaměřit na doplnění učiva a získání poznatků a dovedností pro vedení domácnosti, péče o děti a rodinu, základy vaření a šití apod., i na získání kvalifikace a profesionálního uplatnění. V odborných učilištích jsou pro romské žáky vhodné specifické učební obory, které vycházejí z romských tradic: košíkářství, hrnčířství, kotlářství, ale i obory potřebné pro jiné společenské uplatnění. Například stavebnictví, oděvnictví, zpracování kůže a dřeva, kadeřnictví, sklářství apod. Některé střední školy organizují kurzy pro romské občany s předpokládaným uplatněním absolventů jako pomocných pracovníků v oblasti školství, zdravotnictví a sociální péče. Důležité je také umožnit romské mládeži i dospělým bez ukončeného základního vzdělání zařazení do kurzů. V těchto kurzech si mohou dokončit své základní vzdělání. (Šotolová 2008)

1.5 Volný čas romských dětí

Volný čas bychom mohli definovat jako jednu ze základních oblastí života a výchovy dětí a mládeže. Náplň volného času a formy výchovy se mění v závislosti na věku, pohlaví a zdravotním stavu a také na sociálním postavení. Výchova ve volném čase plní několik funkcí. K těmto funkcím patří především socializační, která nám ukazuje navazování mezilidských vztahů a osvojování společenských norem a také aktivitu ve společnosti. U kompenzační funkce dochází k vyrovnávání školních povinností a povinností které souvisejí s rodinou. Ochranu před negativními společenskými jevy nám poskytuje preventivní funkce volného času.

Romské děti tráví volný čas ve společnosti svých vrstevníků. Zpravidla nenavštěvují žádné kroužky či zájmové činnosti. Protože svůj volný čas nemají vyplněn žádnou aktivitou, jsou vystaveny sociálně patologickým a rizikovým vlivům.

Šotolová (2008) uvádí, že je třeba podporovat občanská sdružení, která se zabývají činností romských dětí a mládeže ve volném čase. Podporu si také zaslouží střediska volného času a další podobná zařízení, která se věnují romským dětem a mládeži. Existuje také celá řada dalších neziskových organizací, které podporují nejen

děti a mládež, ale také rodiče. Poskytují jim služby v oblasti vzdělávání, prevence sociálně – patologických jevů a také v oblasti volného času.

2 SOCIÁLNÍ EXKLUZE

Sociální exkluze neboli sociální vyloučení romské komunity není ničím novým. Zůstává však stále velkým problémem. Abychom pochopili tento problém, je důležité vysvětlit pojem a faktory sociální exkluze. Mezi nejohroženější rizikovou skupinu sociálního vyloučení patří především menšinové skupiny.

Existuje mnoho definic, které blíže vysvětlují pojem sociální exkluze. Valenta (2015) uvádí, že sociální exkluze je strategie, kdy jedinci jedné skupiny chrání svá privilegia a výhody, a to takovým způsobem, že uzavírají jedincům z jiných skupin přístup ke zdrojům, odměnám, možnostem nebo pozicím.

Svoboda (2010) uvádí, že se sociální exkluze týká skupin, jež jsou definovány jako: nedostatečně vzdělané osoby, dlouhodobě nebo opakovaně nezaměstnaní lidé, lidi s mentálním či fyzickým handicapem, osoby trpící nějakým druhem závislosti, osaměle žijící senioři, imigranti, příslušníci různě (etnicky, nábožensky, sexuálně orientovaní apod.) definovaných menšin, lidé, kteří se ocitli v těžké životní situaci, z níž si sami nedokáží pomoci.

Podle Kaleji (2013) se sociální exkluze projevuje prostorovým vyloučením, nízkou mírou vzdělanosti a ztíženou mírou tuto nevýhodu překonat, rizikovým životním stylem, uzavřeným ekonomickým systémem, který se vyznačuje častým zastavováním majetku a půjčováním peněz na vysoký úrok, větším výskytem sociálně patologických jevů, těžším přístupem k legálním formám výdělečné činnosti a sníženou sociokulturní kompetencí.

„Sociální vyloučení lze obecně definovat jako nerovnost v participaci na životě společnosti. Tato nerovnost pak plodí neschopnost spolupodílet se na životě společnosti, izolaci a odtržení od společnosti, tedy ztrátu sociálního místa ve společnosti. (Navrátil 2003, s. 59)

Lenoir (1974) používá výraz exkluze jako nízká adaptabilita a asociálnost. Ve společnosti existují lidé, kteří nejsou schopni naplnit své potřeby v důsledku fyzického nebo mentálního oslabení nebo v důsledku svého chování či v důsledku absence vzdělání a vyžadují stálou péči nebo představují nebezpečí pro druhé. Jsou segregovány buď svou vlastní vinou, nebo vinou kolektivity.

Nejčastěji hrozí sociální exkluze těm skupinám lidí, které se svými charakteristickými rysy výrazně odlišují od představ majoritní společnosti. Odlišnost kulturní sehrává důležitou úlohu. Pro jednotlivce to znamená omezené šance k úspěchu a velmi nízké možnosti prosadit se v životě.

Sociální exkluze, tedy sociální vyloučení může být důsledkem čtyř faktorů a mnohdy jejich kombinací:

- Odmítnutí majoritní společnosti integrovat jedince či kolektivy. Může se jednat o marginalizované osoby², ale i o celé kolektivy, které jsou vědomě odmítány majoritní společností vzhledem k jejich kulturní, náboženské či jiné odlišnosti.
- Osobní charakteristika vylučovaných osob. Mezi ni patří například nízká úroveň vzdělání, finančních prostředků, sociální úroveň nebo nekompatibilita s majoritní společností.
- Omítnutí určitých jedinců integrovat se a jejich tendence vytvářet uzavřené komunity. Tyto komunity jsou vymezeny územně a ohraničují se mnohdy i kulturně a jazykově. Vytváří se tak hranice mezi komunitou a majoritní společností.
- Strukturální faktory často souvisejí i s hodnotami bránící jedincům i kolektivům integrovat se, zejména velké nerovnosti, povaha lokálních trhů práce, na něž jsou vylučované osoby odkázány, špatné životní prostředí a nedostatečná občanská vybavenost území, na kterém žijí.

Tyto zmíněné faktory často působí společně, a proto je těžké celou situaci změnit. Faktory určují nejen průběh exkluze a míru její závažnosti, ale také způsoby reakce. Dochází tak k sociální marginalizaci a vyloučení. (Mareš 2006)

Mareš (2006) uvádí, že se velmi často rozlišuje několik dimenzí. Všechny dimenze vzájemně souvisejí.

² **Marginální skupina** (z lat. *marginalis*, od *margo* – okraj) je obvykle menšinová a více méně zřetelně odlišená skupina obyvatel, která je kromě toho vytlačována "na okraj" společnosti čili marginalizována.

- Ekonomická dimenze – je zdrojem chudoby a představuje vyloučení ze životního standardu. Řadíme do ní především dlouhodobou nezaměstnanost, nízký příjem a s ním spojenou příjmovou chudobu.
- Sociální dimenze – je to záležitost rozbití tradiční domácnosti a rozpady manželství, sociální izolace, bezdomovectví, nechtěná těhotenství nezletilých, různé sociálně patologické jevy jako kriminalita aj.
- Politická dimenze – představuje především upírání občanských a politických práv, nízkou účast ve volbách.
Komunitní dimenze – řadíme k ní například devastované prostředí a obydlí, nedostupnost služeb, kolaps podpůrných sítí.
- Dimenze individuální – se týká jednotlivce, patří k ní fyzický nebo mentální handicap či nemoc, chybějící vzdělání a kvalifikace, ztráta sebevědomí a sebeúcty.
- Prostorová dimenze – patří k ní špatné životní prostředí, kriminalita, nedostatečná dopravní dostupnost a infrastruktura, nekvalitní občanská vybavenost včetně škol a zdravotnictví.

2.1 Sociální práce se sociálně vyloučenými lidmi

Sociální práce má řadu konceptů, které lze využít k práci se znevýhodněnými skupinami lidí. Jedním z nich je koncept zmocnění či zmocňování. Za zmocnění lze považovat všechny druhy vzájemné pomoci, svépomoc a v současnosti pak hnutí osvobození, antirasistická hnutí, hnutí odmítající nerovnosti (na základě pohlaví, věku, zdravotního postižení, sexuální orientace, náboženského vyznání apod.). Proces zmocnění má za cíl dosáhnout spravedlivěji distribuce zdrojů a nastolení nevykořisťovatelských vztahů mezi lidmi a umožnit lidem dosáhnout moci prostřednictvím zvýšené sebeúcty, důvěry, znalostí a dovedností. „Zmocňující sociální práce je chápána jako posilování jednotlivců, skupin a komunit, aby byli více schopni kontrolovat svou životní situaci cestou svépomoci a vlastních aktivit.“ (Navrátil 2003, s. 36)

Jednotné metodiky na sociální práci neexistují. Nutné je využít postupy, které byly prověřeny praktickým testováním v dané lokalitě a jsou určeny pro specifickou cílovou populaci. Zdrojem inspirace mohou být modely sociální práce, které se v anglosaském prostředí ujaly jako modely se sociálně vyloučenými menšinami.

2.1.1 Antiopresivní přístup – první model

Zájem o modely sociální práce vznikal v době, kdy docházelo v západních zemích k výbušným sociálním problémům. Tyto problémy se týkaly vztahu většinové společnosti a etnických menšin – jejich sociálního vyloučení.

Navrátil (2003) uvádí, že hlavním pojmem antiopresivního přístupu je oprese. Tímto termínem je označováno strukturální znevýhodnění určitých skupin. K tomuto přístupu řadíme různé formy útlaku žen, příslušníků různých ras, tříd a etnik, náboženských skupin a dalších sociálních a kulturních skupin. Sociální pracovník by si měl uvědomovat diskriminaci či opresi, které je klient vystaven. Zejména to může být oprese, která vzniká mezi kategoriemi lidí: muži vůči ženám, lidé jedné kultury vůči druhé, mezi generacemi, zdravých lidí vůči zdravotně postiženým.

Předpokladem principu spravedlnosti je, že s každým bude nakládáno podle práv. Nebudou nikomu práva omezována ani odpírána. Velký důraz je kladen také na rovnost. Při zajišťování rovnosti je nutno brát ohled také na rozdíly ve specifických potřebách lidí. Příkladem mohou být lidé, kteří mají omezení v pohybovém aparátu anebo Romové, kteří přicházejí do škol bez dobré znalosti českého jazyka. Důležitou složkou antiopresivního přístupu je princip spoluúčasti. Předpokládá se zapojení klientů do plánování a vytváří se předpoklad, že poskytované služby opravdu odpovídají jejich potřebám.

2.1.2 Ekologická perspektiva – druhý model

V sociální práci se ekologická perspektiva soustřeďuje na otázky vztahu člověka a jeho prostředí. Vychází se z předpokladu, že pro přežití organismu i prostředí je nutná vzájemná provázanost. Role sociálního pracovníka je velmi obtížná. Sociální pracovník, který přímo pracuje s jednotlivcem nebo s institucí, si musí být vědom jejich vzájemného vlivu. Měl by si všimnout klienta a jeho prostředí. Zvažovat, zda klient adekvátně reaguje na prostředí, ale také jak klienta prostředí ovlivňuje. „Cílem sociální práce z hlediska ekologické perspektivy je podporovat růst, rozvoj, posilovat adaptivní kapacity lidí, odstraňovat bariéry v prostředí, zlepšovat schopnost prostředí, odpovídat na potřeby lidí. (Navrátil 2003, s. 49)

2.1.3 Komunitní sociální práce – třetí model

Jednou z hlavních metod sociální práce je komunitní sociální práce. Tento termín se ztotožňuje s termínem terapeutické komunity. Komunitní práce s příslušníky

romské menšiny se jeví jako účelná a efektivní. Komunita označuje lidi, kteří žijí na společném území, mají společné zájmy (lidé se stejným etnickým původem, postižením apod.). Velikost území není přitom rozhodující.

V komunitní práci je klientem komunita. Pro sociálního pracovníka je velmi důležité seznámit se s komunitou, s činností rozmanitých organizací a institucí, aby je v rámci své činnosti mohl zapojit do řešení problémů. Předpokládá se, že komunita je schopna řešit své problémy vlastními silami. Ovšem někdy potřebují i komunity pomoc v organizaci a pomoc při řešení svých problémů. Jedním z hlavních cílů komunitní práce je zapojit do komunitního života všechny (v komunitě žijící) kategorie obyvatel.

V současné době se budují střediska komunitní práce přímo v komunitě, ve které se sociální pracovník angažuje. Takto může pracovník lépe sledovat potřeby komunity. Komunitní střediska zde vytvářejí příhodná centra. Tyto centra se mohou stát přirozeným zázemím obnovy komunitních a sociálních procesů v dané lokalitě.

2.2 Romové jako sociálně vyloučená skupina

Historická a etnografická analýza nám vypovídá, že Romové nikdy nebyli považováni za rovnocenné příslušníky české společnosti. Jejich místo je na okraji. Romská společnost byla a je vystavena riziku sociálního vyloučení. Sociální vyloučení se nejčastěji projevuje v těchto oblastech:

- „omezený přístup na trh práce
- chudoba a nízký příjem
- nízká míra sociální podpory, řídké nebo neexistující sociální sítě
- bydlení a život v kontextu lokality
- vyloučení ze služeb“ (Navrátil 2003, s. 60)

2.2.1 Omezený přístup na trh práce

Celá romská komunita je charakterizována ztíženou situací a přístupem na trh práce. Hlavní příčinou je nízká úroveň vzdělání. Většina má jen základní vzdělání. „Romové jsou zároveň nejvíce postiženi dlouhodobou a opakovanou nezaměstnaností.“ (Navrátil 2003, s. 61) Jedna z mála možností, jak získat práci je sezonní a příležitostná forma práce. Tyto práce nejsou atraktivní pro průměrnou populaci a nezakládají se na pravidelném příjmu. Romům jsou v rámci aktivní politiky

zaměstnanosti často nabízeny tzv. veřejně prospěšné práce. Tento typ zaměstnání však problém neřeší. Většina pracovních příležitostí jsou Romům nabízeny prostřednictvím úřadu práce. Vzhledem k nízké úrovni vzdělanosti jsou to práce na omezenou dobu, nezakládají se na pravidelných příjmech a neposkytují tak zaměstnanci potřebnou jistotu, a tudíž ani nemotivují. Souhrnem lze říci, že tato situace romské populace je v bludném kruhu. (Navrátil 2003). „Mnozí zaměstnavatelé dávají přednost lidem z majoritní společnosti. Nezáměr o romské zaměstnance není dán pouze rasovou odlišností, ale vyplývá ze zkušenosti s jejich slabou pracovní morálkou a nespolehlivostí.“ (Vágnerová 2008, s. 676)

2.2.2 Chudoba a nízké příjmy

„Chudoba romských rodin vyplývá z jejich znevýhodněné situace na trhu práce. Příjmy dlouhodobě nezaměstnaných plynou pouze z dávek sociální péče, kterými se příjmy dorovnávají do životního minima dané rodiny.“ (Navrátil 2003, s. 66) Romské rodiny si nemohou dovolit zejména nákup nových předmětů dlouhodobé spotřeby nebo úhradu nečekaných výdajů. Situaci řeší pouze částečně krátkodobé jednorázové dávky sociální péče. O poskytnutí dávek sociální péče rozhoduje příslušný sociální pracovník, který posoudí potřebu klienta.

Některé romské rodiny se potýkají také s finančními půjčkami. Tyto půjčky mají až 100% úrok a je velmi těžké je splatit. Proto se lidé dostávají do bludného kruhu, ze kterého nelze ven. Hospodaření romských rodin je založeno na půjčování si peněz nejčastěji formou zástavy nějakého předmětu. Pro sociálně vyloučené romské komunity je charakteristická chudoba a dlouhodobá materiální deprivace. (Navrátil 2003) „Chudoba je způsobena nedostatečným zajištěním nebo úplným odepřením statků, peněz nebo služeb, které jedinci nebo skupiny pokládají za životně důležité.“ (Jandourek 2001, s. 57)

2.2.3 Problematika bydlení

Velká část romské komunity je soustředěna do lokalit, většinou za městem. Bydlí v určitých typech domů a bytů. Většinou jde o zdevastované obecní domy a byty nižší kategorie. „Právě z důvodu, že velká část příslušníků romské komunity žije v těchto segregovaných lokalitách v bytech, jež jsou majetkem města, nemá v podstatě žádnou možnost se z této lokality vymanit, i když v ní osobně bydlet nechce. (Navrátil 2003, s. 69). Vágnerová (2008) uvádí, že: „nedostatek finančních prostředků i problematické

hospodaření přispělo ke koncentraci sociálně slabých romských rodin v určitých částech měst a k vytváření kolonií.“ (Vágnerová, 2008, s. 676).

Nedostatek obecných bytů je problémem týkající se všech skupin obyvatelstva. Lidé romské komunity jsou však vyloučeni z jakýchkoli způsobů získání bytů. Zároveň jsou charakteristické tím, že mají více dětí a typické je také soužití 2 nebo 3 generací spolu. V praxi to znamená, že ve dvoupokojovém bytě žije spolu až 10 lidí.

2.2.4 Omezený přístup ke službám

Z důvodu své nevzdělanosti, neinformovanosti a sociální izolace od majoritní společnosti, neumějí Romové využívat všech možností, které jim poskytuje státní sociální systém. Přispívá k tomu také nedůvěra klientů romské komunity k institucím a zároveň nedůvěra těchto institucí k těmto svým klientům.

Službami se v souvislosti se sociálním vyloučením míní také elektřina, topení, teplá voda v bytě, vlastní sociální zařízení v bytě apod. Pro majoritní společnost jsou tyto služby samozřejmé, ale pro obyvatele ze sociálně vyloučených lokalit to taková samozřejmost není.

2.2.5 Nízká míra sociální podpory

V lokalitách, kde žijí sociálně znevýhodnění obyvatelé, jsou uměle sestěhovány rodiny, které by spolu za přirozených podmínek nežili. Dochází zde ke konfliktům. Tyto lokality jsou typické tím, že jsou neschopné se občansky angažovat, podílet se na správě společných a veřejných věcí. Obyvatelé jsou na tyto lokality odkázáni, protože jsou do nich sociálně i prostorově vyloučeni. (Navrátil 2003)

3 KRIMINALITA MLÁDEŽE

Kriminalita je celosvětový problém. Patří k závažným sociálně patologickým jevům, které mohou narušovat organizovaný život společnosti a také ohrožovat potřeby a zájmy společnosti. Problematice kriminality mládeže se věnují kriminologové i celá společnost. Každá společnost si stanovuje svoje pravidla, kterými se řídí a reguluje tak chování všech členů, aby jejich soužití bylo alespoň přijatelné.

3.1 Základní pojmy

Základní pojmy týkající se kriminality patří do běžné, námi zcela známé a používané slovní zásoby. Abychom správně porozuměli této problematice, je nutné tyto pojmy jasně vymežit.

Kriminální chování nám vymezuje aktivity, které porušují právní normy. Nejde jen o přestupky, ale o závažnější činy, které jsou přesně vymezené trestním zákoníkem. Kriminální chování je hodnoceno jako nepřijatelné a je přesně daným způsobem sankcionováno. (Vágnerová 2008)

Prekriminalitou se rozumí činy jinak trestné, kterých se dopouštějí děti před dosažením trestní odpovědnosti a které, pokud by je spáchaly osoby starší, by byly považovány za trestné. Trestní odpovědnost je stanovena od 15. roku věku dítěte. (Novotný a Zapletal 2008)

Delikvence je způsob chování, který odporuje platným právním normám. Zařazujeme do něj jak páčání trestných činů, tak přestupky nebo jiné delikty. Jde o širší pojem, než je kriminalita, protože zahrnuje i skutky, které nejsou trestnými (kriminálními) činy, například pro nízký věk pachatele. Nejčastěji se pojem delikvence užívá pro označení trestné činnosti mládeže. Vedle trestných činů zahrnuje jevy, které jsou závadné, ale samy o sobě nejsou trestné. Patří sem například útěky z domova, alkoholismus, toxikománie, patologické hráčství, prostituce, účast na činnosti extremistických skupin, agresivita vůči druhým lidem a sebepoškozování. (Jandourek 2001)

Sociálně patologický jev je takové chování jedince, které se vyznačuje především nezdravým životním stylem, nedodržováním nebo porušováním sociálních norem, zákonů, předpisů a etických hodnot, chování a jednání, které vede k poškozování zdraví jedince, celospolečenským poruchám a deformacím. (Pokorný 2003)

Zákon 218/2003 Sb.³ definuje termín „mládež“ jako děti a mladiství. Přítom dítětem je jedinec, který v době spáchání provinění nedovršil patnácti let a mladistvý je jedinec, který v době spáchání provinění dovršil patnáctý rok a nepřekročil osmnáctý rok svého věku.

3.2 Příčiny vzniku kriminality

„Jedinec přichází na svět do konkrétních sociálních podmínek s určitým genetickým vybavením a určitými dispozicemi, které jsou předem těžko jednoznačně odhadnutelné.“ (Novotný 2008, s. 465) Při formování člověka má jistě velký vliv rodina, přátelé, známí, tedy mikrostruktura, ve které mladý člověk žije a vyrůstá. Vliv na člověka má také škola, kamarádi, parta a další. Druhou skupinou, která působí na vývoj kriminality, jsou podmínky, které ulehčují spáchání kriminálního deliktu. Jedná se o takové vlivy, které působí objektivně v daném období a čase. To, co může být u mladistvých podmínkou pro páchaní trestného činu, může být u dospělého pachatel překážka a naopak. (Novotný 2008)

3.2.1 Dědičnost

Novotný (2008) konstatuje, že dispozice k neadekvátnímu chování, které při nevhodném výchovném působení může přerůst až do trestné činnosti, mohou pramenit i z nejrůznějších poruch či poškození mozku, z poruch reaktivity autonomního nervového systému či vrozených osobnostních dispozic.

Zoubková (2001) uvádí, že genetická dispozice může být odpovědná například za sníženou sebekontrolu či za hyperaktivitu. K delikventnímu chování však tyto vlohy sami o sobě nevedou. „Genetická vlohá jen zvyšuje pravděpodobnost, že na chování budou mít vliv další činitelé, bez nichž by se delikventní jednání neuskutečnilo. Genetická vlohá snižuje, zvyšuje práh pro působení činitelů vlivů prostředí.“ (Zoubková 2001, s. 33)

3.2.2 Konstituce

Konstituční faktory, mezi které je nutno uvést syndrom hyperaktivity, vrozené osobností dispozice a sníženou úroveň rozumových schopností, nelze v žádném

³ Zákon č. 218/2003 Sb. Zákon o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže)

případě považovat za příčinu sociálně patologických jevů, ale určitě za predisponující faktory.

1. Syndrom hyperaktivity – mezi projevy patří především změny nálad, impulsivní chování, neobratnost, nedostatek koordinace, častější úrazy. Charakteristické jsou také nekoncentrovanost a výrazná labilita v jednání. Jedinci jsou v kolektivu méně oblíbeni a mají tak snížené sebehodnocení. V dospívání a v dospělosti mají větší potíže v adaptaci na společenské prostředí. V adolescenci je takové chování spojováno s agresivitou a záchvaty vzteku. „V každém vzorku delikventně se chovající mládeže, který je z tohoto hlediska studován, se najde několikrát víc hyperaktivních jedinců než v kontrolní skupině.“ (Matoušek 2003, s. 29)
2. Vrozené osobní dispozice – je trvalá, vrozená osobnostní dispozice, která se od dětství projevuje nerovnováhou ve skladbě osobnostních vlastností. Nositel má opakované stereotypní konflikty v sociálním prostředí. Okolí ho považuje za podivína. „Nyní platná 10. revize Mezinárodní klasifikace (MKN 10)⁴ nemocí uvádí následující druhy osobnostních poruch, jež mohou mít vztah ke kriminálnímu jednání:
 - Disociální porucha osobnosti
 - Emočně nestabilní porucha osobnosti (s podtypem Impulzivní poruchy)
 - Smíšená porucha osobnosti
 - Návykové a impulzivní poruchy (patologické hráčství, patologické kradení)

⁴ MKN 10 – Mezinárodní klasifikace nemocí a souvisejících zdravotních problémů vydaná Světovou zdravotnickou organizací je publikace, která nám ukazuje systém označování a klasifikace lidských onemocnění, poruch, zdravotních problémů a příznaků. Valenta (2015)

3. Snížená úroveň rozumových schopností – Koudelková (1995) udává, že výraznější intelektový deficit mají ženy s delikventním chováním než muži s delikventním chováním. Vágnerová (2008) uvádí, že nižší rozumové schopnosti mohou posilovat sklon k delikventnímu chování. Tito lidé nedovedou řešit zátěžové situace vhodnějším způsobem a používají takové strategie, jako jsou například agrese nebo zkratkové jednání. Pro dítě se sníženou rozumovou schopností představuje v mnoha situacích určitý hendikep⁵. Takové dítě je v útlém věku zranitelnější nepříznivými vlivy rodičů, ve škole se pak potíže znásobí, dítě si obtížněji buduje pozici ve třídě, nesnadné je také navázat vztah k učiteli a jeho neúspěšné školní výsledky pak negativně hodnotí rodina. „Musíme ale vzít v úvahu, že dítě může být výchovně zanedbávané a jeho přiměřené vlohy se nemohou rozvíjet pro nedostatek výchovného působení.“ (Zoubková 2001, s. 34)

3.2.3 Rodina

Rodina je prvním sociálním prostředím, s kterým se dítě setkává. Proto je velmi důležité, jak je tato rodina kvalitní a do jaké míry je schopna zajistit dítěti fyzické i duševní potřeby. Od narození má dítě potřebu být ochraňováno, být stále v dosahu rodičů. Separace od rodičů může dítěti způsobit značná traumata. Dítě se učí napodobováním projevů svých rodičů, přebírá jejich normy a hodnoty a způsoby, jak řešit konflikty. Chybné či nevhodné postoje a činy pak výrazně poškozují mladého jedince. Deformují jeho poznání.

„Charakter rodinného zázemí je do značné míry určen způsobem jeho vzniku, připraveností či nepřipraveností rodičů na výchovné poslání.“ (Novotný 2008 s. 469). Rodiče pozdějšího delikventa uzavírají manželství často po velmi krátké známosti. Partneři se dostatečně vzájemně nepoznají, nevytvoří se mezi nimi soudržné a kooperativní vazby. V anamnéze některých mladých delikventů se objevuje faktor relativně nízkého věku rodičů při vstupu do manželství. Takoví mladí partneři nemívají ujasněný vztah k výchovným úkolům (Novotný 2008).

⁵ „Sociální znevýhodnění jedince v důsledku jeho postižení (tělesného, smyslového apod.) nebo příslušnosti k určité skupině.“ (Jandourek 2001)

V současné době se do života rodiny promítají také obtíže ekonomického rázu. Mladí manželé mají problémy s bydlením, s obtížnou finanční situací, s dlouhodobou nezaměstnaností a s celou další řadou faktorů. U dětí se setkáváme i s krutým zacházením, s jejich trestáním a týráním. Dětem je často ubližováno i v normálně fungujících rodinách. Rodiče nepijí, nemají problémy se zákonem a vedou spořádaný život. Důvodem násilí na dětech může být i stres dospělých, kteří se nedokáží vyrovnat se starostmi v zaměstnání. Enormně pracovní nasazení rodičů může způsobit to, že na děti nemají čas. Nedostatek péče o dítě se pak projeví zkratkovitým jednáním, které vede až k trestným činům páchaných na dětech.

Rizikovým faktorem je pro dítě i nepřítomnost jednoho z rodičů v rodině. Často se jedná o otce. Rodinné prostředí mladých delikventů bývá často popsáno jako chladné s minimem rodičovského zájmu o děti. Rodiče jsou velmi pasivní a odmítaví, nemají zájem o potřeby dítěte. Také tvrdá disciplína, která zahrnuje agresivní chování rodičů k dítěti, je častější v rodinách, kde se děti chovají delikventně. Pro rodiče by mělo být důležité vědět, co dítě dělá ve svém volném čase (Zoubková 2001).

3.2.4 Škola

Vstupem do školy se musí dítě přizpůsobit novému životnímu rytmu. Učitel se stává autoritou pro dítě a konkuruje tak autoritě rodičům. U dítěte dochází ke změně jeho životního rytmu. Musí pravidelně vstávat, dodržovat školní řád a připravovat se na vyučování. Ve škole již nemá výlučné postavení jako v rodině, ale je bráno jako jedno z mnoha dětí. Vyžaduje se po něm, aby bylo ukázněné, pozorné a nerušilo ostatní.

„Příčinou poruch, které vznikají na základě nedostatečného zapojení dítěte do kolektivu, může být zpoždění vývoje, chronická nemoc, různá tělesná a psychická postižení. Takovéto dítě se stahuje do ústraní, vyhledává samotu, nebo společnost mladších dětí, či méně nadaných. Tyto děti často hledají jiné cesty ke svému ocenění. Snaží se získat oblibu dary (doma berou peníze, cenné věci, kradou, lžou, podvádějí), nebo se dostávají pod vliv skupiny dětí, kde opět chtějí přizpůsobit se a vyniknout (alkohol, drogy, krádeže apod.)“ (Zoubková 2001, s. 37). V období puberty se obvykle tyto povahové rysy a odchylky v chování zvýrazní. Často tak dochází ke konfliktům s rodiči, se spolužáky či učiteli. Tito jedinci chtějí na sebe upozornit. Vznikají tak různé poruchy chování, jako krádeže, lži, opouštění domova, záškoláctví,

sebepoškozování, sebevraždy, zneužívání alkoholu a ostatních drog apod. (Zoubková 2001).

3.2.5 Vliv společnosti a vrstevníků

Každý člověk patří během svého života do nějaké sociální skupiny. I dítě se stává členem vrstevnické party. V případě, že dítě vyrůstá v nefunkční rodině, stává se pro něj vrstevnická parta velmi důležitou součástí života. „Nároky na konformitu ve vrstevnické skupině mládeže jsou obvykle vyšší než ve všech jiných skupinách. Zahrnují nejen způsob vyjadřování, ale i úpravu zevnějšku, druh preferované hudby, způsob chování k opačnému pohlaví, postoj ke škole, k rodičům, práci, penězům, sexualitě, ke kouření, drogám, alkoholu apod. (Zoubková 2001, s. 38).

Některé party tráví volný čas v hernách, diskotékách a nemají dostatek finančních prostředků. Tato mládež je přivedena k delikventní činnosti tím, že si finanční prostředky začnou opatřovat drobnými krádežemi. Pak už je jen malý krok k organizovaným akcím, které vedou ke kriminalitě.

Sochůrek (2001) uvádí, že míra závažnosti páchané trestné činnosti je závislá na organizovanosti party a také na jejím vůdci.

V partách se nejvíce soustřeďují mladí lidé. V době dospívání klesá závislost mladého člověka na rodičích. Oslabuje se jejich vliv, a také se oslabuje vliv školy a obecně názorů dospělých.

Lapiňská (1970) došla k závěru, že parta umožňuje svým členům svěřit se se svými prožitky a myšlenkami a uvolnit se z emocionálního napětí. U jedince se tak zvyšuje pocit sebejistoty. Dává též pocit vlastní hodnoty, protože v malé skupině lze nejlépe předvést všechny svoje přednosti a dovednosti.

Sochůrek (2001) sděluje, že samotná parta není pro většinu mládeže jen riziko. Pro mladého člověka může přinést mnoho kladného. Mezi partu bychom mohli přiřadit i skauty, ekology, různé zájmové kroužky a organizace. Samotný problém nastává u part sociálně deviantních.

Podle stupně organizovanosti Sochůrek (2001) dělí party na:

- organizované party – mají stálého vedoucího, pevný řád, pravidelně se setkávají a členové mají svoji symboliku (např. tetování). Noví členové se musí podrobit vstupním rituálům.
- poloorganizované party - liší se od organizovaných part tím, že zde chybí jakési přijímací řízení nových členů, neprovádí se zde výběr a zpravidla nemají pevně stanovený řád
- volné party – nemají stálého vůdce, z hlediska kriminologie jsou nejméně nebezpečné

3.3 Sociálně patologické jevy

Sociálně patologické jevy jsou nedílnou součástí naší společnosti. Provází nás celým životem, ať chceme či nikoliv. Dnešní moderní doba přináší mnoho negativních vlivů, které působí především na děti a mladé lidi.

Jak uvádí Pokorný (2003, s. 9) „sociálně patologickým jevem se obecně rozumí takové chování jedince, které je charakteristické především nezdravým životním stylem, nedodržováním nebo porušováním sociálních norem, zákonů, předpisů a etických hodnot chování a jednání, které vede k poškozování zdraví jedince, prostředí, ve kterém žije a pracuje, a ve svém důsledku pak k individuálním, skupinovým či celospolečenským poruchám a deformacím.“

V dnešní době se jedná o velmi zažitý pojem. Mluvíme o něm velmi často ve školách, či školních zařízeních i v médiích. Tato problematika by nám neměla být vůbec lhostejná. Nemalý zájem o sociálně patologické jevy mají pedagogové, psychologové a také rodiči. Vždyť jsou to právě jejich děti, které v oblasti patologických jevů představují rizikovou skupinu.

Stejskal (1999) rozlišuje podle míry závažnosti tři stupně sociálně patologických jevů:

- asociální
- antisociální
- kriminogenní až kriminální

3.3.1 Asociální činy

Asociální činy se vymykají sociálním a mravním normám dané společnosti. Takové činy začínají malými prohřešky, které nevyžadují žádnou sankci. Často se jedná o nápadnosti a odchylky v chování, které se dají zvládnout přiměřenými pedagogickými postupy. Toto chování provází děti v určitém období a velice často odezní samo. Mezi tyto činy řadí (Stejskal 1999):

- nekázeň žáků
- vzdorovitost
- nevhodné vulgární chování
- občasné záškoláctví
- jiné formy sobeckého asociálního chování

Kraus (2007) uvádí, jiné rozdělení. Negativní sociální jevy, které se vyskytují v každé společnosti jsou považovány za nebezpečné až po překročení určité hranice. Poté jsou pro společnost zátěží a problémem.

3.3.2 Antisociální činy

Antisociální činy mají již uvědomovaný protispolečenský motiv. Jedinec chce někomu ublížit, poškodit něco a způsobit škodu na soukromém či veřejném majetku. Do této skupiny činů patří také sebepoškozování.

„Za antisociální činnost je právně pokládána i činnost vyhraněně sociálně patologická až delikventní jen proto, že provinilci ještě nepřekročili věkovou hranici, nad níž jsou již činy trestné dle paragrafů trestního zákona.“ (Stejskal 1999, s. 7) Do antisociálních činů řadí Stejskal (1999):

- podvody
- poškozování majetku
- sebepoškozování
- šikanování
- týrání
- závislosti ⁶
- národnostní nesnášenlivost a rasismus

⁶ Alkoholismus, nikotinismus, drogové závislosti, patologické hráčství ...

- chorobnou lhavost

Valenta (2015) uvádí, že antisociální jednání je vědomé a protispolečenské jednání, které je v rozporu s právním, ale i s trestním řádem dané společnosti.

Kraus (2007) do druhé skupiny řadí asociální jednání, které představuje závažnější problém, protože již narušuje chod společnosti a její ekonomické, morální a politické zásady.

3.3.3 Kriminální činy

Kriminální činnost představuje „souhrn trestných činů různých druhů, typů a forem v určitém časovém období a v určitém regionu.“ (Stejskal 1999, s. 9)

Kraus (2007) hodnotí jako nejzávažnější sociálně patologické jevy. Ty jsou z těchto tří skupin nejvíce ohrožující společnost a mají největší negativní důsledky. Mezi ně řadí například toxikomanií, kriminalitu, sebevražednost.

Kriminogenní charakter má již delikvence. „Delikvence je širší pojem nežli kriminalita. Vedle ní zahrnuje i činy jinak trestné (spáchané osobami mladšími 15 let a osobami nepříčetnými) a dále i přestupky.“ (Svatoš 2009, s. 15)

Zoubková (2002) uvádí, že kriminalita mládeže je převážně záležitostí chlapců. Dívky se dopouští trestné činnosti především v oblasti podvodů, kriminality ve spojení s drogami a prostitucí.

Děti a mladiství se nejvíce dopouštějí majetkové kriminality. Motivem takové trestné činnosti je zisk. Velký podíl má také poškozování majetku sprejery a mladými vandaly.

Matoušek (2003) uvádí pořadí majetkové trestné činnosti od nejčetnějších k méně četným trestným činům dětí a mládeže:

- krádeže věcí z aut
- krádeže aut
- podvody
- krádeže kol

- vloupání do víkendových chat
- vloupání do bytů
- zpronevěra
- krádeže v bytech
- vloupání do obchodů
- vloupání do restaurací

3.4 Kontrola kriminality

Chceme-li, aby se naše společnost optimálně vyvíjela, musí zajistit bezpečné a zdravé prostředí pro všechny obyvatele. K tomu slouží kontrola (přezkoumávání, ověřování, dohled, dozor). Kontrola má uplatnění ve všech oblastech společenského působení. K projevům nespokojenosti dochází tehdy, když kontrola je velmi přísná (tvrdá). Nesmí však být ani příliš měkká nebo neexistující, potom by mohlo dojít k rozkladu celé společnosti.

Pod pojmem kontrola kriminality uvádí Zoubková (2002, s. 45), že „se jedná o úsilí státu i společnosti o udržení kriminality v určitých přijatelných mezích nebo o její omezování.“

Ibl (2014, s. 140) představuje kontrolu kriminality jako „regulační opatření státu (státních organizací a organizací společenských, zájmových, humanitárních a církevních organizací, jednotlivých občanů), jejichž cílem je snaha o udržení kriminality na co nejnižší úrovni.“

Kontrola kriminality obsahuje dvě složky. Represe (sankce) představuje donucovací, potlačovatelskou činnost státu, která spočívá v ukládání trestněprávních sankcí. Druhá složka je prevence (předcházení) a znamená zabránění vzniku trestné činnosti v budoucnu.

Kontrolu kriminality provádíme obvykle dvěma způsoby.

- Formálně – pro tento účel jsou vytvořeny speciální orgány a organizace. Mezi takové patří policie, orgány činné v trestním řízení, vězeňská služba, ochranná výchova, ochranné léčení a jiné.
- Neformálně – prostřednictvím veřejnosti, sdělovacími prostředky jako jsou tisk, televize, internet a jiné.

Represivní strategie se uskutečňuje hlavně v rámci právní kontroly kriminality. Tato právní kontrola zahrnuje činnost státních institucí. Trestní politika určuje pomocí trestního práva cíle a prostředky společenské kontroly kriminality. Má také za cíl vypracovat návod, který bude umožňovat upravení zejména definice trestného činu, sankční systém, trestní řízení a výkon sankcí.

Preventivní strategie v rámci kriminální prevence zahrnuje ekonomické, sociální a školské opatření a politiku sociálních a institucionálních změn a také činnost všech článků politického systému.

Obě složky kontroly kriminality (represe i prevence) jsou společně provázané. Tato provázanost přispívá ke zvýšení účinnosti tohoto působení. (Zoubková 2002)

4 PREVENCE KRIMINALITY

Problematika prevence kriminality a dalších sociálně patologických jevů je velmi složitá. Proto se tímto tématem zabývají jak instituce, tak jednotlivci, respektive určité spolky a různá sdružení. V knihách se setkáváme s mnoha definicemi prevence kriminality. Velice výstižná je tato: „chceme-li v užším slova smyslu charakterizovat prevenci kriminality, můžeme ji definovat jako soubor nejrozličnějších aktivit mimotrestního charakteru orientovaných na odstranění, oslabení či neutralizaci kriminogenních faktorů s cílem zastavit růst kriminality nebo dosáhnout jejího zmenšení.“ (Ibl 2014, s. 152)

Holcr (2009, s. 200) definuje prevenci kriminality „jako speciální oblast uplatnění prevence, jejímž předmětem je ochrana před kriminalitou jejím předcházením. Prevence kriminality představuje vědecky zdůvodněné, zaměřené, cílevědomé, plánovité a koordinované působení na příčiny a podmínky kriminality s cílem odstranit je anebo je vhodným výběrem forem a metod působení alespoň zčásti eliminovat.“

Při řešení prevence kriminality a dalších sociálně patologických jevů je nejefektivnějším opatřením primární prevence. Také je důležité se věnovat prevenci sekundární a terciální. Toto členění prevence je podle okruhu adresátů. Další rozdělení je podle obsahu zaměření na prevenci sociální, situační a viktimologickou.

4.1 Prevence podle okruhu adresátů

Podle toho, komu jsou preventivní programy adresovány, rozeznáváme tři druhy prevencí – primární, sekundární a terciální.

4.1.1 Primární prevence

Podle Ibla (2014) představuje primární prevence preventivní působení na nejširší veřejnost. Tato prevence působí na každého jedince, tudíž i na jedince, který nikdy nepřišel do kontaktu s kriminalitou.

Svatoš (2016 s. 17) uvádí: „primární prevence zahrnuje především výchovné, vzdělávací, volnočasové, osvětové a poradenské aktivity orientované zejména na nejširší veřejnost. Zvláštní pozornost je zaměřena na pozitivní ovlivňování zejména dětí a mládeže.“

Pracovníci, kteří se zabývají primární prevencí, by měli pracovat s ověřenými metodami, které jim umožní získat potřebné informace z oblasti preventivního působení. Důležitá je analýza cílové skupiny. Na cílovou skupinu bychom měli pohlížet z následujících hledisek:

- z jakého sociálního prostředí přicházejí
- aktuální postoje a hodnotové orientace všech členů skupiny
- v jakém rozsahu působí sociálně nezdravé formy životního stylu na členy skupiny
- zájmy, potřeby a formy životního stylu
- stav interpersonálních vztahů ve skupiny

4.1.2 Sekundární prevence

Sekundární prevence se zabývá takovými preventivními aktivitami a opatřeními, které jsou zaměřeny na rizikové skupiny osob nebo jednotlivců. U těchto jedinců je zvýšená pravděpodobnost, že se mohou stát pachateli nebo oběťmi kriminální činnosti. Mezi takovou skupinu můžeme zařadit děti bez dozoru, záškoláky, alkoholiky, narkomany, bezdomovce anebo mladé nezaměstnané lidi. Do sekundární prevence můžeme začlenit také práci terénních sociálních pracovníků. Ti se pohybují mezi ohroženou mládeží v jejím přirozeném prostředí. Například v ulicích, klubech, diskotékách, hernách, skateboardingových hřištích a jiných prostředích. (Ibl 2014)

Svatoš (2016) uvádí, že sekundární prevence je orientovaná na:

- na potenciální pachatele – rizikové skupiny mládeže
- na potenciální oběti – přestárlí lidé, děti
- na kriminogenní situaci – nádražní haly, nebezpečné křižovatky, místa, kde se koncentrují kriminální živly

4.1.3 Terciální prevence

Terciální prevence představuje podle Ibla (2014) zaměření na osoby nebo skupiny osob, které se již dopustily trestné činnosti anebo se také staly oběťmi trestné činnosti. Tato prevence má snahu eliminovat recidivu kriminality a resocializaci⁷ mladých osob.

⁷ Resocializace je „snaha znovu zapojit do života jedince, který už kdysi socializačním procesem prošel a z nějakého důvodu byl z daného společenství vyřazen. Například po propuštění z výkonu trestu nebo z výchovného zařízení aj.“ Jandourek (2001 s. 204)

Také má snahu, aby se oběť nestala obětí opakovaně. K tomu pak slouží různé poradenské činnosti, posttraumatická péče a jiné.

4.2 Prevence podle obsahového zaměření

Dle obsahového zaměření třídíme preventivní opatření na sociální prevenci, situační prevenci a viktimologickou⁸ prevenci.

4.2.1 Sociální prevence

Ibl (2014) uvádí, že sociální prevence je obecnou prevencí všech sociálně patologických jevů včetně kriminality a bez ní by prevence kriminality nebyla úplná. Úkolem je především vytvoření takových podmínek, aby se jedinec nestal pachatelem trestného činu, nebo aby v takovém činu nepokračoval. Sociální prevence je tedy orientovaná na osobu pachatele a také působí na nepříznivé společenské a ekonomické podmínky. Působí také na sociální kriminogenní jevy, jako jsou například prostituce, alkoholismus, nezaměstnanost, chudoba, záškoláctví, bezdomovectví a jiné. Mezi konkrétní příklady sociální prevence patří určení minimální mzdy, snížení daní, povinná školní docházka a další.

„Účinná sociální prevence se musí realizovat na základě kvalitní komplexní analýzy sociální situace a musí se kombinovat s dalšími druhy prevence.“ (Ibl 2014, s. 156)

4.2.2 Situační prevence

Situační prevence je zaměřena na několik situací. Mezi ně patří odstraňování kriminogenních činů, omezování příležitostí ke spáchání trestných činů a zvyšování rizika dopadení pro pachatele. Tato prevence vychází z poznání, podle kterého určité druhy kriminality a jiné sociálněpatologické jevy mají své časové a prostorové zákonitosti. Poznatky z oblasti kriminologie nám dokazují, že určitá místa, určitá doba dne, týdne, měsíce či roku a určité situace jsou pro některé kriminální činy zvláště příhodné. Proto bychom měli věnovat pozornost těmto místům, dobám i situacím, abychom ovlivnili rozsah kriminality. Opatření situační prevence mají převážně technický, organizační a administrativní charakter. (Zapletal 2008)

Svatoš (2009) uvádí tato opatření:

⁸ „Viktimologie je nauka o oběti trestného činu, je to součást kriminologie.“ (Novotný 2008, s. 23)

- ztížení přístupu k prostředkům pro spáchání trestního činu (například prodej a držení střelných zbraní, kontrola zavazadel na letišti, alarmy, bezpečností zámky a jiné)
- zmenšení očekávaného prospěchu z trestné činnosti (například obtížně odstranitelná výrobní čísla automobilů, registrace jízdních kol, označování bankovek ztěžující jejich padělání, kódování označení platebních karet a jiné)
- zvýšení rizika pro dopadení pachatel (dohled policie, strážníků městské policie, samotných občanů, instalace kamerového systému a jiné)

Mezi pozitiva zavádění situační prevence patří rychlost, jednoduchost a mnohdy je i levnější. Je oblíbenější především proto, že její výsledky jsou bezprostřednější a zřetelnější. Účinnost určitého programu této prevence je snadněji ověřitelná.

4.2.3 Viktimologická prevence

Viktimologická prevence se dle Novotného (2008) koncentruje na využití viktimologických poznatků. Je orientovaná především na skutečné oběti trestného činu. „Zaměřuje se na činnost osvětovou a poradenskou a na vštěpování obecných a speciálních zásad ochrany ohrožených osob.“ (Novotný 2008 s. 200) Tato prevence ukazuje lidem, jak se chovat, aby ochránili svůj majetek, jak se chovat před napadením a během napadení a po něm. Do této prevence zahrnujeme také výcvikové kurzy psychologické i fyzické kurzy sebeobrany, terapeutické a rehabilitační kurzy po útoku. Součástí viktimologické prevence je také orientace na osoby s vysokou mírou viktimnosti. Jsou to především důchodci, děti, dívky a ženy. Důchodci jsou informováni, jak mají například bezpečně přenášet důchod z pošty, jak nemají nikoho cizího pouštět do svého bytu, jak nemají chodit na odlehlá místa a jiné. U dětí je kladen důraz na situaci, kdy jsou jim nabízeny drogy, oslovení cizími osobami, jak se mají chovat, když se ztratí a podobné situace. Mladým dívkám a ženám je vysvětleno, jak se chovat při pokusu o znásilnění, jak se vyvarovat místům při setmění a jiné.

Podle Ibla (2014) je preventivní příprava jedinců velmi důležitá. Některé oběti podněcují pachatele k útoku na sebe. Některá sociální charakteristika člověka se může stát viktimologickým faktorem. Například:

- člověk, který patří k určité sociální skupině (menšina, rasa, národ)
- člověk patřící do určité věkové skupiny (dětí, mládež, senioři)

- člověk, který vyznává určité náboženství
- člověk, který vykonává rizikové povolání (pokladník, taxikář, doručovatel)

„Na viktimologickou prevenci navazuje pomoc obětem trestních činů, kterou poskytují státní i nestátní subjekty.“ (Ibl 2014, s. 160)

5 PROJEKTY PREVENCE KRIMINALITY

Prevence kriminality se zúčastňuje celá řada subjektů. Může se jednat o jednotlivce nebo o instituce. Prioritní je prevence, která náleží rodině, škole a masmédiím. Do preventivních aktivit jsou zapojeny instituce státní, například instituce, které působí v sociální sféře, policie, soudy a vězeňství. Také nestátní instituce jsou nositelé preventivních aktivit. K takovým řadíme například církve, zájmová sdružení občanů, občanské iniciativy, nadace a jiné. „V České republice je systém prevence kriminality realizován na úrovni centrální (celorepublikové) a místní (ve městech).“ (Zoubková, 2002, s. 120)

5.1 Projekty prevence kriminality na centrální úrovni

Projekty prevence kriminality na centrální úrovni jsou projekty s resortními programy, které vychází z věcné působnosti jednotlivých ministerstev. V projektech je rozšířena běžná činnost těchto ministerstev, o preventivní prvky a přístupy k předcházení sociálně patologickým jevům, ovlivňují tvorbu příslušné legislativy a zajišťují vzdělávání svých zaměstnanců v oblasti prevence. (Zoubková 2002)

Program prevence kriminality Ministerstva vnitra se zaměřuje na mládež v několika oblastech. Ministerstvo vnitra přímo podporuje projekty občanských sdružení, jako jsou například linky důvěry pro mládež, krizové linky a střediska pomoci ohroženým dětem. Také se zabývá preventivní činností Policie ČR. Byly vytvořeny preventivně informační skupiny, které působí v oblasti informační, poradenské, prezentační, analytické a dokumentační. Hlavní policejní preventivní činnost spočívá v poskytování přednášek a poradenství pro děti a mládež v oblasti předcházení trestné činnosti a prevence dopravní nehodovosti. Policisté – specialisté na trestnou činnost, která souvisí s mládeží, musejí spolupracovat s pracovníky sociálně-právní ochrany, zdravotnickými zařízeními, pracovníky školství a pracovníky zájmových, charitativních i náboženských institucí. Policie jim poskytuje informace o výskytu rizikových skupin mládeže, o pohřešovaných dětech, o účasti mládeže na sociálně patologických jevech, o dětech uprchlých z výchovných ústavů i od rodičů. Důležitým úkolem policistů je také vyhledávací činnost (například kontrola pohostinských zařízení a herny) a preventivní aktivity zaměřené na mládež. (Zoubková 2002)

„Ministerstvo spravedlnosti se dotýká prevence kriminality mládeže v oblastech:

- legislativní
- výkonné (při vytváření podmínek pro aplikaci alternativních trestů a odklonů v trestním řízení, v rámci resocializačního působení ve vězeňství)
- výzkumné (zajišťované Institutem pro kriminologii a sociální prevenci)“ (Zoubková 2002, s. 125)

U každého okresního a krajského soudu působí probační služba. Probační úředníci shromažďují podklady pro rozhodování soudů o podmíněně odsouzených a podmíněně propuštěných osob. Pracují také s podmíněně odsouzenými během zkušební doby a plní úkoly spojené s aplikací trestu obecně prospěšných prací. Ve vězeňství je realizován systém resocializačního působení na mladistvé odsouzené. (Zoubková 2002)

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy se v rámci prevence trestné činnosti mládeže zaměřuje na všech typech státních základních a středních školách na zkvalitňování výchovného působení školy včetně pedagogů. Školám a školským zařízením jsou poskytovány metodické materiály. Pedagogové jsou prostřednictvím Pedagogicko psychologických poraden proškoleni v oblasti primární a sekundární prevence. Jsou podpořena střediska výchovné péče a výchovná poradenství. Důležitá je spolupráce se školskými koordinátory prevence a metodiky prevence. (Svatoš 2016)

Ministerstvo práce a sociálních věcí zaměřuje preventivní práci především na práci s mladými nezaměstnanými lidmi. Na úřadech práce jsou zřízena Informačně poradenská střediska pro volbu povolání a zaměstnání, které poskytují pomoc i mládeži znevýhodněné na trhu práce. Také podporuje nevládní organizace, které se zabývají aktivitami v sociální oblasti. Byla zavedena funkce sociální asistent. Tento asistent pracuje s ohroženou mládeží „na ulici“ – streetwork. Sám ji aktivně vyhledává a pracuje tam, kde se tato mládež spontánně schází, například na ulicích, na diskotékách anebo v rockových klubech. Sociální asistent má k dispozici takzvané sociální zázemí. Jde o nízkoprahová centra. Zde se může s ohroženou mládeží scházet. Poskytuje jim individuální pomoc v krizových situacích, pořádá různé akce pro děti a mladistvé, s kterými pracuje a působí jako mediátor, zpravidla mezi mladistvými a jejich rodinami.

Ministerstvo zdravotnictví se zabývá v rámci prevence kriminality prevencí týrání, zanedbávání a sexuální zneužívání dětí. Svoje aktivity zaměřuje také na léčbu závislostí – především drogových a pomoc dětským obětem trestných činů. Jsou realizovány projekty na prevenci týrání a zanedbávání dětí a projekty plánovaného rodičovství a sexuální výchova. Znamá a finančně podporována je nevládní organizace „Bílý kruh bezpečí“. (Zoubková 2002)

5.2 Projekty prevence kriminality na místní úrovni

Prevencí kriminality se nejefektivněji v praxi zabývají města, obce, jejich místní úřady, místní instituce a místní občané. Obecní zastupitelstvo preventivně reaguje na kriminalitu mládeže závaznými vyhláškami. Obce si tak mohou stanovit, které činnosti lze vykonávat pouze ve stanovených místech a v určitém čase, nebo že některé takové činnosti jsou zakázány. Projekty prevence kriminality mládeže na místní úrovni obce směřují k podpoře rodiny a k sociální práci s delikventy a jejich rodinami. Důležitá je také podpora vzdělávání a vzdělávací programy, podpora zdravého životního stylu bez drog a podpora k multietnickému chápání světa a tolerance. Jednotlivé obce by se měly zajímat o využití volného času právě u osob s vysokým výskytem trestních činů a podchycení konkrétních problémů, jimž čelí mladí lidé. Mohou to být například zneužívání drog, záškoláctví, šikana, výtržnictví a majetkové delikty. „Od roku 1996 je vládou podporována prevence kriminality na místní úrovni, která je realizována prostřednictvím takzvaného Komplexního součinnostního programu prevence kriminality.“ (Zoubková 2002, s. 131) Komplexní je proto, že zahrnuje sociální a situační preventivní aktivity. Do těchto projektů je zapojeno co nejvíce subjektů – od rodičů, učitelů, vychovatelů až po orgány státní správy, policie, státní a charitativní organizace a další podnikatelské subjekty. „V rámci projektů sociální prevence byly nejvíce podporovány projekty zaměřované na zájmové a sportovní aktivity, školní kluby, na krizová a poradenská zařízení, ubytování pro ty, kteří opouštějí výchovné ústavy.“ (Zoubková 2002, s. 132)

5.3 Projekty prevence kriminality s účastí policie

První, kdo přichází do kontaktu s dětmi a mladistvými, kteří se dopustili trestného činu, přestupku anebo jen zatím sociálně patologického jednání je policie. Právě ta je jedním s nezastupitelným subjektem v preventivní práci proti kriminalitě nezletilých dětí a mladistvých. Náplní policie v rámci prevence kriminality by měly být pořádkové služby, které jsou doplněny o pěší hlídky a navazující kontakty s občany. Důležitá je

také sousedská výpomoc na úseku pouliční kriminality a vloupání do objektů. Významné je také pořádání přednášek, besed a dny otevřených dveří. Dle našeho názoru by bylo vhodné přijmout do služeb policie příslušníky národnostních menšin, které tvoří vlastní komunity.

V České republice jsou realizovány dva projekty, do kterých je zapojena policie. Prvním z nich je projekt občanského sdružení HALT realizovaný v Praze a druhým je projekt Centrum včasné intervence realizovaný v Ostravě. Tyto projekty spadají do terciární prevence kriminality. Policie spolupracuje aktivně se samotným provinilcem a s jeho rodiči, s obecním úřadem, a také s příslušnými orgány sociálně-právní ochrany. Pro úspěšnou realizaci projektů je důležitá vzájemná spolupráce všech participujících subjektů.

Projekt HALT vznikl jako reakce na zvyšující se kriminalitu mládeže, původně v Holandsku. Mladí pachatelé díky tomuto projektu řeší následky svého deliktu buď běžným postupem, nebo alternativním postihem. Alternativu výběru zprostředkovává policie. Spočívá v tom, že mladý delikvent si odpracuje škodu, uvede do původního stavu to, co poškodil nebo odpracuje veřejně prospěšné práce.

„Projekt CENTRUM VČASNÉ INTERVENCE koncepčně vychází ze závěrů tzv. Systémového přístupu k péči o mladistvé delikventy.“ (Zoubková 2002, s. 141) Od roku 2000 je ověřován v Ostravě. Objekty intervence jsou děti do 15 let a mladiství, kteří se dopustili činu jinak trestného a děti a mladiství se závažnými sociálně patologickými problémy. Mezi takové problémy řadíme závislost, záškoláctví, útěky, tuláctví, šikanu a projevy extremismu a další. Centrum zajišťuje spolupráci Policie ČR s orgány sociálně-právní ochrany. (Zoubková 2002)

6 PROJEKT PREVENCE KRIMINALITY V ČESKÉ TŘEBOVÉ

Mnoho let se snaží město Česká Třebová řešit problém sociálně nepřizpůsobivých občanů. V roce 2006 ve spolupráci s Domem dětí a mládeže Kamarád vypracovalo projekt Prevence kriminality romských a sociálně slabých uživatelů služeb občanského sdružení Naděje a dětí Základní školy praktické (dále jen „projekt“). Tento projekt náleží do programu Prevence kriminality na místní úrovni.

6.1 Základní principy a cíle projektu

Projekt napomáhá rozvoji preventivních aktivit, a to především v rizikových lokalitách. Tyto rizikové lokality doporučuje Policie ČR na základě průběžné a aktuální analýzy bezpečnostní situace. Příjemcem státní dotace a realizátorem projektu je město Česká Třebová a Dům dětí a mládeže Kamarád v České Třebové (dále jen „DDM Kamarád“).

Hlavním cílem projektu je především zvyšovat pocit bezpečí občanů města, snížit kriminalitu a prohloubit integraci sociálně znevýhodněných obyvatel a rodin zpět do společnosti. Důraz je kladen také na smysluplné využití volného času různými metodami. Zejména je důležité nabídnout, ukázat a naučit možnosti jeho využití.

Na projektu participují organizace, které působí v České Třebové. Tyto organizace seznamují děti i dospělé s jejich činností. Během projektu jsou účastníkům nabízeny zajímavé aktivity, jako je vaření a pečení, rukodělné aktivity, úprava vlasů a nehtů, nácvik první pomoci, keramická dílna, taneční a divadelní aktivity, literární soutěž a předčítání pohádek, přednáška městského muzea spojená se soutěží pro děti a ukázky integrovaného záchranného systému apod. Veškeré aktivity jsou zajištěny kompetentními lektory a pedagogy. Ke všem činnostem je k dispozici potřebný písemný materiál. Například recepty, postupy výroby, propagační materiál a podklady k přednáškám.

Cílovou skupinu projektu tvoří uživatelé sociálních služeb občanského sdružení Naděje (dále jen „o. s. Naděje“), především romská komunita a dále pak děti navštěvující bývalou Základní školu praktickou (dále je ZŠ praktická) a jejich rodiče.

Právě tato škola a o. s. Naděje se nachází v okrajové části města nazvané sídliště Borek.

Projekt je realizován v rámci jednorázových aktivit, které jsou rozvrženy do několika dnů. Většinou se jedná o 4 páteční odpoledne, které jsou rozvrženy v měsících září až prosinec. Vše se koná v prostorách bývalé ZŠ praktické, která se nachází přímo ve středu komunity, pro kterou je projekt cílen. Účastníci platí za účast symbolický poplatek 15,-Kč/osobu nebo 30,-Kč za rodinu. Ze zkušeností je zřejmé, že stanovení poplatku je vhodné. V případě, kdy je nabídnuta jakákoli aktivita zdarma, účastníci si dostatečně neváží takových možností.

Nenásilně, prakticky a hravou formou si mohou všichni účastníci vyzkoušet celou řadu zajímavých volnočasových aktivit. Jsou jim nabídnuty možnosti, jak trávit společně čas při užitečné činnosti. Kromě toho se také doví praktické informace do života.

Samotný projekt byl před realizací propagován mezi sociálně znevýhodněnými občany formou letáků, plakátů, na internetových stránkách organizací, v bývalé ZŠ praktické, ale i pracovníky o. s. Naděje. O projektu se lidé mohli dovědět také formou informací v místních médiích.

6.2 Charakteristika DDM Kamarád

Realizátorem projektu Prevence kriminality je DDM Kamarád Česká Třebová. „Činnost v DDM Kamarád Česká Třebová vychází ze zákona č. 561/2004 Sb. O předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), dlouhodobých záměrů, z vyhlášky č. 74/2005 Sb. O zájmovém vzdělávání a navazuje na ostatní závazné předpisy. Činnost je určena dětem, žákům a studentům případně jejich rodičům a dalším zájemcům v jejich volném čase, bez ohledu na místo trvalého pobytu, národnost, rasu, náboženské vyznání nebo jiné podmínky.“ (www.ddm.ceskatrebova.com/index.php/dokumenty)

Výchova dětí ve volném čase má výrazný preventivní význam. Míra ovlivňování volného času závisí na věku dětí, jejich mentální i sociální vyspělosti i na charakteru rodinné výchovy. DDM Kamarád si stanovil cíle:

- nabízet zájmové vzdělávání a výchovu co největšímu počtu dětí, žáků a studentů
- nabízet rozmanité formy činnosti s širokým spektrem zájmových oborů a vysokou kvalitou
- přispět k formování osobnosti od předškolního věku až do dospělosti
- rozšířit nabídku spontánní činnosti
- udržet trend v pravidelné, příležitostné a táborové činnosti a tyto činnosti rozvíjet
- veškerou činností předcházet sociálně patologickým jevům

Také je důležité se zaměřit na práci s mládeží a rozvoj talentovaných dětí.

DDM Kamarád provozuje také volnočasový klub Rébus. Zde mohou děti trávit čas s kamarády, zahrát si hry, odreagovat se a popovídat si. Je určen pro ty, kteří se nechtějí vázat docházkou do kroužků. Je místem, kde může mládež trávit svůj volný čas nezávazně. Klub je otevřen dětem a mládeži od 9 let každý den v odpoledních hodinách. Bývá také využíván bývalou Základní školou praktickou. Vedoucí pracovník klubu seznamuje děti s různými sportovními aktivitami a nabízí jednorázové akce s preventivním programem.

6.3 Participující subjekty projektu

Na projektu spolupracují také následující subjekty: Městské muzeum Česká Třebová, Oblastní spolek Českého červeného kříže Ústí nad Orlicí (dále jen „Oblastní spolek ČČK“), Městská knihovna Česká Třebová, složky integrovaného záchranného systému a Městská policie. Jednotlivé organizace přispěly ukázkami své práce, přednáškami a soutěžemi pro děti.

Městská knihovna si připravila pro účastníky projektu seznámení s knihami formou předčítání povídek a pohádek. Vše bylo zpestřeno rukodělnými aktivitami na dané literární téma. Městské muzeum připravuje každý rok v rámci konání projektu historickou hru nazvanou „Kufr“. Děti měly za úkol správně určit názvy historických předmětů, s kterými se již mnoho nesetkáváme. Na závěr soutěže pracovnice muzea vysvětlily a předvedly, jak se s takovými historickými předměty pracovalo. Zajímavá byla také práce Oblastního spolku ČČK. Účastníci se dozvěděli spoustu informací z oblasti první pomoci a mohli si prakticky vyzkoušet první pomoc při zranění na

figurínách. Ukázkou své práce předvedly také jednotlivé složky integrovaného záchranného systému a Městská policie.

6.4 Občanské sdružení Naděje

V roce 1997 začala činnost o. s. Naděje v České Třebové. Na sídlišti Borek byla dokončena rekonstrukce panelového domu pro sociálně slabé občany většinou romského původu. O. s. Naděje provozuje v tomto domě správcovské služby 24 hodin denně. Pro děti a mládež byly upraveny prostory a vznikla tak klubovna, kde probíhají volnočasové aktivity, doučování a práce s předškolními dětmi. Dospělým je zde poskytováno poradenství zejména při řešení každodenních problémů. Duchovní práci vykonává sbor Církve bratrské v České Třebové.

Činnost pracovníků a dobrovolníků o. s. Naděje spočívá především v sociální práci s uživateli služeb. Jedná se zejména o intervence v rodinách, terénní sociální práci, zjišťování situací a poměrů v rodinách a řešení otázek týkajících se integrace minoritní skupiny sociálně slabých do majoritní společnosti. Svoji roli zde hrají také programy prevence kriminality ve spolupráci s dalšími partnery.

Od září roku 2010 bylo otevřeno v této odloučené lokalitě Nízkoprahové zařízení pro děti a mládež (dále jen „NZDM Borek“). Jeho otevření se setkalo s velkým ohlasem a překvapivou účastí. V současnosti je NZDM Borek otevřeno každé odpoledne do 18 hodin. Zde děti a mládež tráví část svého volného času formou společenských her, sportovních her nebo účastí na jednorázových akcích.

6.5 Základní škola speciální

Projekt je realizován v prostorách bývalé Základní školy praktické v České Třebové. Od 1.9.2017 se škola stala součástí Základní školy speciální Ústí nad Orlicí. Tato škola je umístěna přímo ve středu odloučené lokality Borek. Školu, která má kapacitu 100 žáků nyní navštěvuje cca 20 žáků druhého stupně. V rámci inkluze se žáci mladšího školního věku začali vzdělávat na základních školách v centru města Česká Třebová. Aby tyto školní prostory byly využity, bylo zde zřízeno odloučené pracoviště Mateřské školy Vinohrady Česká Třebová. Tuto mateřskou školu navštěvují děti rodičů právě z odloučené lokality Borek. V případě, že by v této

lokalitě mateřská škola nebyla zřízena, domníváme se, že by děti nenavštěvovaly žádné předškolní zařízení.

Rodiny z odloučené lokality Borek jsou zpravidla odkázány na státní sociální péči. Pokud pracují, tak pouze v profesích, které jsou nízce honorované. Rodiče zajistí svým dětem zpravidla jen základní potřeby. Na zájmové činnosti jim už nezbývají prostředky. Většinou ani nemohou vlastním dětem nic nabídnout, protože sami nemají žádné zkušenosti s volnočasovými aktivitami. Děti a mládež jsou nuceny žít s výrazným sociálním handicapem oproti vrstevníkům, jejichž rodiče mohou zajistit svým dětem kvalitně trávený volný čas.

Na Základní škole speciální v České Třebové je vypracován minimální preventivní program. Je určen pro žáky, učitele, rodiče a ostatní, kteří se podílejí na jeho realizaci. Cílem je zvýšit odolnost dětí a mládeže vůči sociálně patologickým jevům, dlouhodobě a preventivně působit na žáky, nácvik sociálních dovedností, sebepoznání, řešení svízelných situací, sebeovládání, utvářet správný hodnotový systém u dětí a mládeže, nabídnout možnost zájmových aktivit. Součástí je také informovanost žáků a rodičů o návykových látkách a jejich účincích. Minimální preventivní program byl zahrnut do výuky. V každém ročníku se děti a mládež mohou dovědět mnoho informací, a tak se ubránit negativním vlivům a nátlakům nejrůznějších part, sekt i jednotlivců. Domníváme se, že v této lokalitě je stále mnoho rizikových jedinců i skupiny dětí. Denně jsou ve styku s vlivy, které vedou k sociálně patologickým jevům a kriminogenním situacím.

PRAKTICKÁ ČÁST

7 PEDAGOGICKÝ VÝZKUM

Vědecký výzkum v pedagogice můžeme rozčlenit na kvantitativně orientovaný pedagogický výzkum a kvalitativně orientovaný pedagogický výzkum. Tyto dva výzkumy jsou rozdílné jak ve filozofických východiscích, tak v přístupu a cílech výzkumu (Chráska, 2007). My jsme se zabývali kvantitativně orientovaným pedagogickým výzkumem. Tento výzkum byl dále doplněn o kvalitativně pedagogický výzkum.

7.1 Kvantitativně orientovaný pedagogický výzkum

Filosofickým základem klasických (kvantitativně orientovaných) pedagogických výzkumů je pozitivismus⁹, respektive novopozitivismus. Tento druh výzkumu má na mysli F. N. Karlinger (1972), když uvádí: „Vědecký výzkum je systematické, kontrolované, empirické a kritické zkoumání hypotetických výroků o předpokládaných vztazích mezi přirozenými jevy.“ (Chráska, 2007, s. 12) Tuto definici můžeme použít pro vědecký výzkum ve kterékoli oblasti vědy. Jestliže mluvíme o vědeckém výzkumu v pedagogice, lze jej vymezit jako záměrnou a systematickou činnost, při které se empirickými metodami zkoumají, ověřují a testují hypotézy o vztazích mezi pedagogickými jevy (Chráska, 2007).

Kvantitativně orientovaná analýza byla využita pro zpracování dat z dotazníků.

7.2 Kvalitativně orientovaný pedagogický výzkum

Miovský (2006) ve své publikaci uvádí, že v psychologických vědách je kvalitativní přístup takový, který pro popis, analýzu a interpretaci nekvantifikovaných či nekvantifikovatelných vlastností zkoumaných fenoménů naší vnitřní a vnější reality využívá kvalitativních metod. Tento přístup využívá principy jedinečnosti a neopakovatelnosti, kontextuálnosti, procesuálnosti a dynamiky.

⁹ „směr omezující platnost lidského poznání na to, co je pozitivně dáno, data prokazatelná empiricky“ (Vebrová, Krajíček, 2006)

Švaříček (2014) zmiňuje definice podle použité metody sběru dat, podle metody usuzování, typů dat, a také podle způsobu analýzy dat. Zjednodušeně říká, že kvalitativní výzkumníci pracují se slovy a textem. Někteří autoři tento znak považují za hlavní rozdělení kvalitativního a kvantitativního přístupu.

Skutil (2011, s. 69) popisuje kvalitativní výzkum jako: „označení pro různé přístupy (metody, techniky) ke zkoumání jevů, kdy do popředí nevstupuje kvantifikace dat, nýbrž jejich podrobná analýza.

Kvalitativně orientovaná analýza byla využita pro zpracování dat z rozhovorů.

8 VÝZKUMNÝ VZOREK

Ze základního souboru (všech osob, které se zúčastnili pátečního odpoledne projektu Prevence kriminality) byl vytvořen výběrový soubor, kde výběrová kritéria byla tato: děti a mládež školního věku navštěvující ZŠ speciální v odloučené lokalitě Borek nebo běžnou ZŠ v centru města Česká Třebová.

Respondenti z řad dětí byli osloveni přímo v průběhu projektu Prevence kriminality v listopadu v roce 2017 a byli požádáni o účast na výzkumu. Pro primární část výzkumu, orientovanou na kvantitativní data, jsme získali data od 52 žáků. Dle výroční zprávy o realizaci projektu se v roce 2017 zúčastnilo celkem 198 žáků. Získaná data od 52 žáků tedy představuje 26,3 % z celkového počtu.

Pro druhou část výzkumu, orientovanou na kvalitativní analýzu, která měla charakter doplňujících informací, jsme získali informace formou interview od osob z participujících organizací projektu Prevence kriminality a od rodičů dětí účastnících se projektu.

Respondenti z řad rodičů a osob z participujících organizací byli osloveni pracovníkem o. s. Naděje v únoru 2018 po ukončení projektu a byli požádáni o účast na výzkumu. Z celkového počtu 5 oslovených rodičů se na výzkumu podíleli 2 rodiče. Z celkového počtu 3 oslovených participujících organizací se na výzkumu podílelo 6 osob z oslovených organizací.

Interview probíhala na různých místech a v různých časech dle možností respondentů. Při interview byli přítomni pouze respondenti a autorka. Všechna interview byla nahrávána na diktafon osobního mobilního telefonu autorky. Všichni respondenti souhlasili s průběhem a formou získávání dat a také s formou záznamu získávaných dat a se způsobem jejich zpracování a použití v rámci předložené diplomové práce.

9 VÝZKUMNÉ CÍLE A PŘEDPOKLADY

Hlavním cílem výzkumného šetření bylo zjistit, v čem má projekt Prevence kriminality pro cílovou skupinu význam a popsat jeho přínos.

Hlavní cíl jsme operacionalizovali v následujících dílčích cílech výzkumu:

1. Zjistit, o jaké volnočasové aktivity mají děti ze sociálně vyloučené lokality Borek zájem.
2. Zjistit, zda děti navštěvují zájmové kroužky či jednorázové aktivity pořádané participujícími organizacemi projektu.
3. Zjistit možná řešení v inovaci projektu.
4. Zjistit, zda je časové rozvržení projektu dostačující.
5. Zjistit, jakým způsobem se městská policie podílí na prevenci kriminality dětí a mládeže v odloučené lokalitě Borek

Pro kvantitativní výzkum jsme stanovili následující předpoklady, ke kterým se váží jednotlivé položky z dotazníku:

P1 Žáci mladšího školního věku (6–11 let) se častěji účastní projektu Prevence kriminality než žáci staršího školního věku (12–15 let).

P2 Žáci, kteří se zúčastnili nabízených aktivit v rámci projektu Prevence kriminality, mají největší zájem o pohybové a taneční aktivity.

P3 Většina žáků z cílové skupiny nenavštěvuje zájmové kroužky, které nabízejí různé organizace participující na projektu.

P4 Polovina účastníků projektu Prevence kriminality tráví svůj volný čas výhradně při neřízených činnostech na ulici s vrstevníky.

P5 Třetina dotazovaných respondentů má již zkušenost s některou návykovou látkou.

Hlavním předmětem zkoumání bylo ověření pravdivosti stanovených předpokladů kvantitativního výzkumu a porovnání názorů dospělých osob z participujících organizací a rodičů dětí ze sociálně vyloučené lokality Borek v České Třebové zjištěných v rámci kvalitativní analýzy v druhé části výzkumu.

10 VÝZKUMNÉ METODY

Výzkumné metody jsou cesty za určitým cílem. Skutil (2011) uvádí, že výzkumnou metodu můžeme charakterizovat jako systematický postup pro získávání a zpracování dat se záměrem objasnění sledované problematiky.

Pro potřeby primární, kvantitativně orientované části výzkumného šetření jsme vytvořili dotazník pro účastníky projektu Prevence kriminality. Ze získaných dat z dotazníků jsme vytvořili přehled hodnocení kvality projektu. Nejčastější odpovědi v jednotlivých položkách byly sumarizovány a vyjádřeny v procentuálním zastoupení. Výsledky analýzy jsou zobrazeny pomocí sloupcového grafu.

V kvantitativním výzkumu jsme pro sběr dat použili interview s osobami organizací participujících na projektu a s rodiči dětí, které se projektu zúčastnily. Tyto informace jsme dále zpracovali technikou otevřeného kódování. Pro následnou analýzu kontextu jednotlivých tematických celků bylo využito metody vyhledávání a vyznačování vztahů.

10.1 Dotazník

Prostřednictvím dotazníku zjišťujeme data o respondentovi, ale také jeho názory a postoje ke zkoumané problematice. „Dotazník je psaný soubor otázek. V rámci vyplňování dotazníku respondent čte otázky, interpretuje jejich význam a následně na ně odpovídá. Jedná se o metodický nástroj výzkumu zjišťování informací o osobních znalostech, postojích k aktuální skutečnosti a hodnotových preferencích. Otázky se mohou týkat minulosti, přítomnosti i budoucnosti.“ (Skutil, 2011, s. 80).

Jako každá výzkumná metoda i dotazník má své výhody i nevýhody. Mezi výhody patří snadná a rychlá administrace, lze oslovit větší počet respondentů a tím získat velké množství údajů a tyto údaje lze plně kvantifikovat. Respondenti zůstávají anonymní. K nevýhodám patří skutečnost, že daná forma dotazování nemusí vždy respondentovi vyhovovat, u dotazníků není možnost dovysvětlení otázky v případě, kdy sami nebudeme dotazník administrovat, varianty odpovědí omezují prostor pro odpovědi respondenta. Někdy je respondent nucen zvolit takovou variantu odpovědi, kterou by jinak nezvolil. Mezi nevýhody také patří možné zkreslení odpovědi žádoucím směrem.

Dotazník použitý v předloženém výzkumu byl určen dětem školního věku. Otázky byly rozděleny do několika oblastí. V dotazníku byly využity jak uzavřené odpovědi s možností výběru z více variant, tak otevřené otázky. (viz příloha č. 1.) Obsahově byl dotazník rozdělen na následující oblasti:

1. Věk a pohlaví respondentů
2. Činnosti projektu Prevence kriminality
3. Volný čas a trávení volného času dotazovaných
4. Sociálně patologické jevy

Výzkumné šetření proběhlo v listopadu 2017. Za pomoci dobrovolníků jsme dotazník respondentům osobně rozdávali a sledovali jsme celý průběh vyplňování. Při vyplňování jsme pomáhali s písemným projevem dětem 1. a 2. třídy, které potřebovali také dovysvětlit některé otázky. Návratnost dotazníků byla stoprocentní.

Dotazník byl koncipován anonymně. Jeho vyplnění trvalo zhruba 5 minut včetně instrukce.

10.2 Interview

Skutil (2011) uvádí, že interview se vyznačuje velmi vysokou interakcí mezi tazatelem a dotazovaným. Získáváme tak data jako jsou informace o názorech, postojích a záměrech, dozvíme se, jak respondent rozumí určité situaci či jevu. Výhody interview spatřujeme ve volnosti a pružnosti při kladení otázek, v přímém kontaktu se zkoumanou osobou a v možnosti získat osobní a důvěrné informace. Interview je však časově náročné, získáme informace od menšího souboru respondentů a obtížněji se vyhodnocuje.

Interview můžeme rozdělit na strukturované, polostrukturované nebo nestrukturované. Ve výzkumu bylo použito interview polostrukturované. Miovský (2006) uvádí, že polostrukturované interview je pravděpodobně nejrozšířenější podobou rozhovoru. Vytváříme si daný okruh otázek, na které se účastníků budeme ptát. Obvykle je možné zaměřovat pořadí připravených otázek a průběžně reagovat na podněty, které přicházejí ze strany respondenta. Nejedná se tedy pouze o sledování připraveného tématu. „Výhodou polostrukturovaného interview je především to, že dokáže eliminovat nevýhody obou zbývajících variant metody interview

(nestrukturovaného a plně strukturovaného) a vytěžit současně maximum jejich výhod.“ (Miovský, 2006, s. 161) Vytváří se tím ideální výzkumný nástroj v kvalitativním přístupu.

V předloženém výzkumu byl obsah interview rozdělen do následujících oblastí:

1. Význam projektu Prevence kriminality
2. Inovace projektu Prevence kriminality
3. Další aktivity související s prevencí kriminality
(přepisy rozhovorů viz příloha č. 2, 3, 4, 5)

10.3 Otevřené kódování

Otevřené kódování je metoda používaná ve velmi široké škále kvalitativních výzkumů. Byla vyvinuta v rámci analytického aparátu zakotvené teorie. „Kódování obecně představuje operace, pomocí nichž jsou údaje rozebrány, konceptualizovány a složeny novým způsobem. Při otevřeném kódování je text jako sekvence rozbit na jednotky, těmto jednotkám jsou přidělena jména a s takto nově pojmenovanými (označenými) fragmenty textu potom výzkumník pracuje.“ (Švaříček 2007, s. 211)

Při otevřeném kódování postupujeme tak, že si analyzovaný text, což může být přepsaný rozhovor, záznam z pozorování nebo dokument, rozdělíme na jednotky. Jednotkou rozumíme slovo, sekvence slov, věta nebo odstavec. Jednotky určíme podle významu. Vzniklé jednotce přidělíme nějaký kód – tedy jméno nebo označení. Pokud volíme kód, zamýšlíme se nad tím, o čem daná sekvence vypovídá, nebo jaký jev či téma reprezentuje. Jako kódy můžeme používat i odborné termíny. „Jinou možností je použití in vivo kódů, což znamená, že jako kódy fungují některé výrazy, které užívají sami respondenti.“ (Švaříček 2007, s. 215)

Postupně si vytváříme seznam kódů a je možné začít s jejich systematickou kategorizací. Kódy seskupujeme podle podobnosti nebo jiné vnitřní souvislosti. „Tím novým, co v průběhu otevřeného kódování vzniká, je sada pojmů, kategorií a konceptů, které jsou následně seskupovány podle podobnosti.“ (Švaříček 2007, s. 222) Na závěr vytváříme kostru analytického příběhu, kde popisujeme jednotlivé kategorie a vztahy mezi nimi. Formulujeme tak klíčová tvrzení a popisujeme, co jsme vlastně objevili. (Švaříček 2007)

10.4 Metoda prostého výčtu

Na hranici mezi kvalitativním a kvantitativním přístupem je metoda prostého výčtu. „Její prostřednictvím vyjadřujeme vlastnost určitého jevu, která se týká například toho, jak často se daný jev vyskytl či v jakém poměru výskytu byl k jinému jevu.“ (Miovský, 2003, s. 223). Při analýze kvalitativních dat zvažujeme, zda vhodně použijeme kvantitativní ukazatele a podpoříme jimi význam určitého vztahu, který jsme našli. (Miovský, 2003).

11 ANALÝZA A INTERPRETACE VÝZKUMNÝCH DAT

11.1 Analýza dat získaných z dotazníkového šetření

V následující části diplomové práce se zaměříme na analýzu základních informací zhodnocujících efektivitu a přínos projektu Prevence a kriminality z pohledu dětí – žáků ZŠ speciální z vyloučené lokality Borek a žáků ZŠ v České Třebové. Analyzovaná data byla získána z dotazníků 52 respondentů.

Předpoklad P1: Žáci mladšího školního věku (6–11 let) se častěji účastní projektu Prevence kriminality než žáci staršího školního věku (12–15 let).

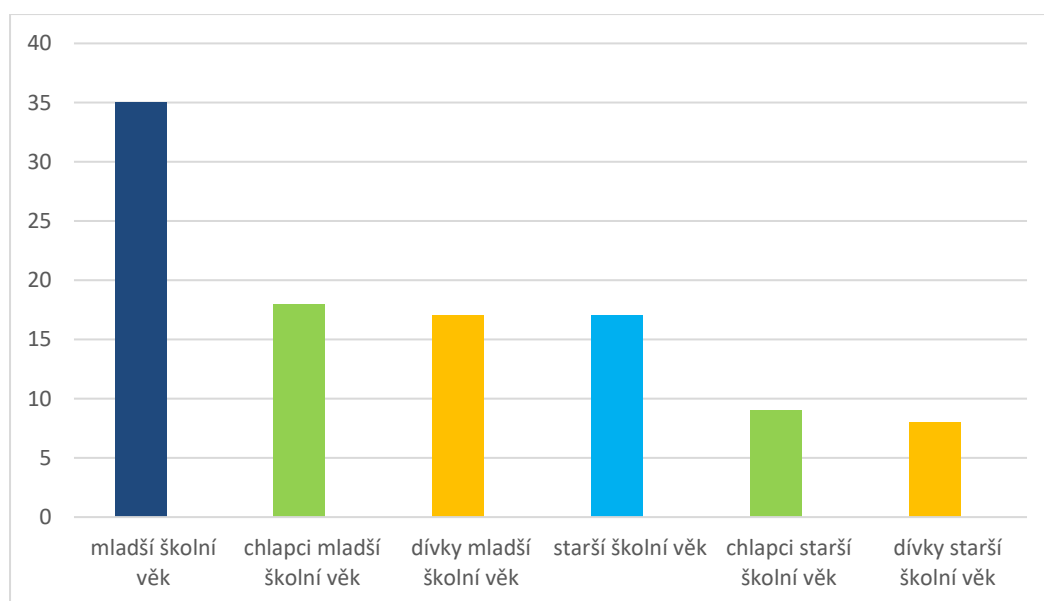
Předpoklad P1 patří do oblasti – věk a pohlaví respondentů. Položka, která se týká tohoto předpokladu zní:

Kolik je ti roků?

Jsi dívka? Jsi chlapec?

Projekt Prevence kriminality je určen nejen pro děti, ale také pro mládež, rodiče a další zájemce. Dotazník je však koncipován pro školní děti. Proto také tato otázka zjišťuje věkové složení a pohlaví respondentů projektu.

Graf 1: Věkové složení a pohlaví respondentů

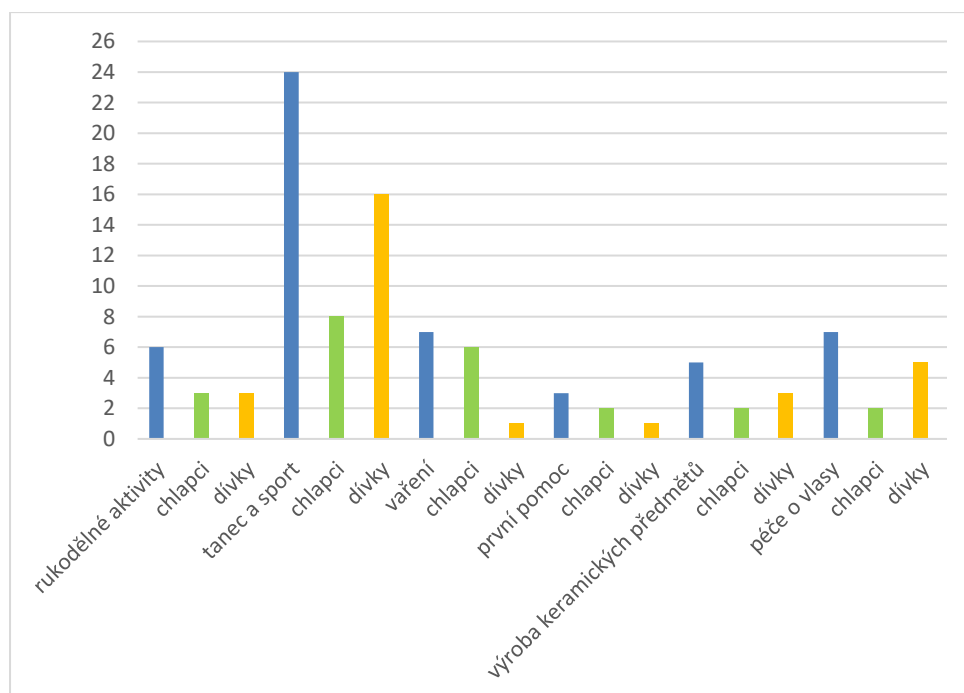
Z grafu č.1 je patrné, že projektu Prevence kriminality se zúčastnilo 35 dětí ve věku 6–11 let (mladší školní věk), z toho bylo 18 chlapců a 17 dívek, tedy 67 % z celkového počtu respondentů. A 17 dětí ve věku 12–15 let (starší školní věk), z toho bylo 9 chlapců a 8 dívek, tedy 33 % z celkového počtu respondentů. Aktivity v projektu Prevence kriminality musí být vymyšleny tak, aby zaujaly všechny věkové skupiny účastníků.

Předpoklad P1 byl potvrzen. Žáci mladšího školního věku se častěji účastní projektu než žáci staršího školního věku.

Předpoklad P2: Žáci, kteří se zúčastnili nabízených aktivit v rámci projektu Prevence kriminality, mají největší zájem o taneční a pohybové aktivity.

Tento předpoklad reprezentuje oblast dotazníku – činnosti projektu Prevence kriminality. Participující subjekty připravily pro účastníky mnoho zajímavých aktivit. Mezi pravidelně se opakující patří rukodělné činnosti, tanec, vaření, sportování, ukázka první pomoci, výroba keramických předmětů a péče o vlasy a nehty. Tyto aktivity jsme také vybrali pro potřebu dotazníku. Respondenti mohli vybrat pouze jednu z nabízených možností.

Graf 2: Nejoblíbenější aktivity

Z grafu č. 2 je patrné, že z nabízených činností je největší zájem o taneční a sportovní aktivity. O tyto aktivity má zájem 24 dotazovaných z celkového počtu 52 respondentů (tj.46,1%), z toho 16 dívek a 8 chlapců.

O rukodělné aktivity projevilo zájem 6 respondentů (tj.11,5%), z toho byly 3 dívky a 3 chlapci. Z vlastních zkušeností můžeme potvrdit, že o rukodělné činnosti je zájem v případě, kdy se vyrábí hodnotnější výrobek. V případě, že se jedná o výrobek z papíru, či odpadového materiálu, účastníci neprojevují takový zájem. Usuzujeme podle toho, že výrobky z levných materiálů nacházíme pohozené na zemi.

O aktivitu vaření projevilo zájem 7 respondentů (tj.13,4 %), z toho 1 dívka a 6 chlapců. Tyto děti mají zájem pomáhat v kuchyni s přípravou pokrmů. Součástí této aktivity je také úklid kuchyně a příprava pokrmů k servírování pro ostatní účastníky projektu Prevence kriminality. V jídelně pak probíhá ochutnávka jídla. Každý z účastníků dostane tištěný recept, který si odnáší domů. Některé děti jsou tak nadšené z této aktivity, že ke konci činnosti komentují, že by se chtěly v budoucnu stát kuchaři.

O ukázkou první pomoci projevili zájem 3 respondenti (tj.5,9 %), z toho byli 2 chlapci a 1 dívka.

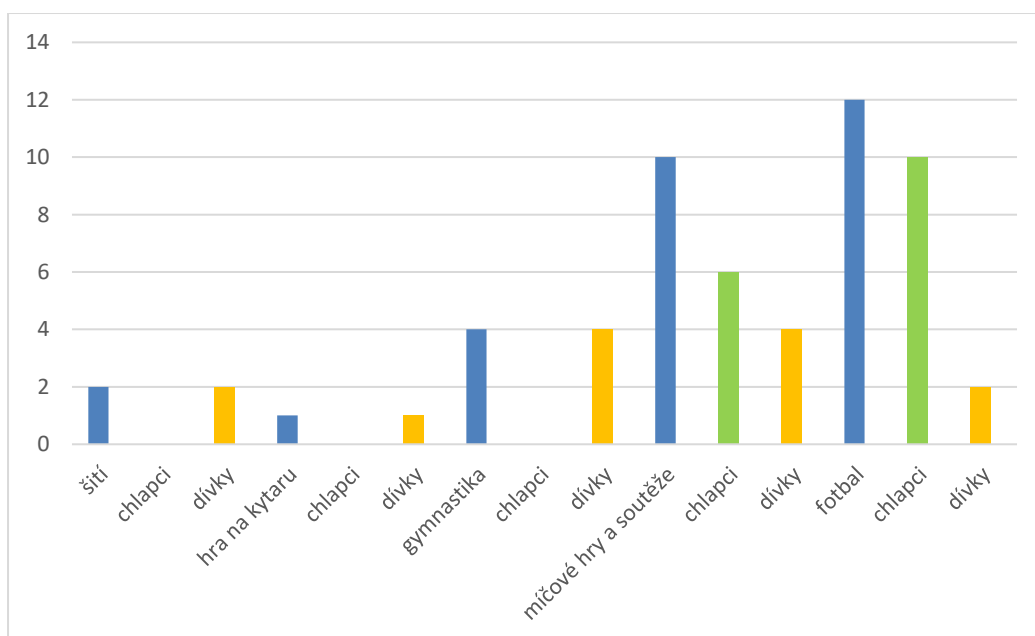
Jako nejoblíbenější aktivitu hodnotilo 5 účastníků (tj.9,7 %) výrobu keramických předmětů, z toho byli 2 chlapci a 3 dívky. Děti si vyrobí předmět z keramické hlíny, ale tento výrobek si neodnáší hned domů. Finální výrobky jsou připraveny k rozdělení dětem až za 14 dnů po výrobě. Z vlastních zkušeností můžeme potvrdit, že asi třetina výrobků zůstává nevyzvednuta. Pro mnohé děti z takto specifických sociálních podmínek je těžké a někdy zcela nezvyklé plánovat navazující aktivity. Zejména u úkolů, které jsou rozděleny na více částí, selhávají v samostatnosti a pozornosti. V případě, že návazná aktivita (jakou je i následné vyzvednutí vypáleného výrobku z keramiky za 14 dnů) není kontrolována nebo nějakým způsobem připomenuta nebo podpořena, bývá nízká participace dětí na jejím úspěšném dokončení.

Úpravu vlasů a nehtů jako nejoblíbenější aktivitu hodnotilo 7 respondentů (tj.13,4%), z toho 5 dívek a 2 chlapci.

Předpoklad P2 byl potvrzen, největší zájem z nabízených činností projektu Prevence kriminality je o taneční a pohybové aktivity.

Z dotazníku dále zjišťujeme, které aktivity respondentům chybí. Tuto otázku jsme do dotazníku zařadili pro zhodnocení úrovně reflexe potřeb účastníků projektu v rámci nabízených aktivit a následně pro stanovení udržitelnosti a návaznosti Projektu kriminality. Respondenti odpovídali vlastními slovy na otázku „Která aktivita v nabídce chybí?“ Zajímalo nás, které z aktivit a činností, o které mají respondenti skutečně zájem, v nabídce projektu aktuálně chybí.

Graf 3: Která aktivita v nabídce chybí.

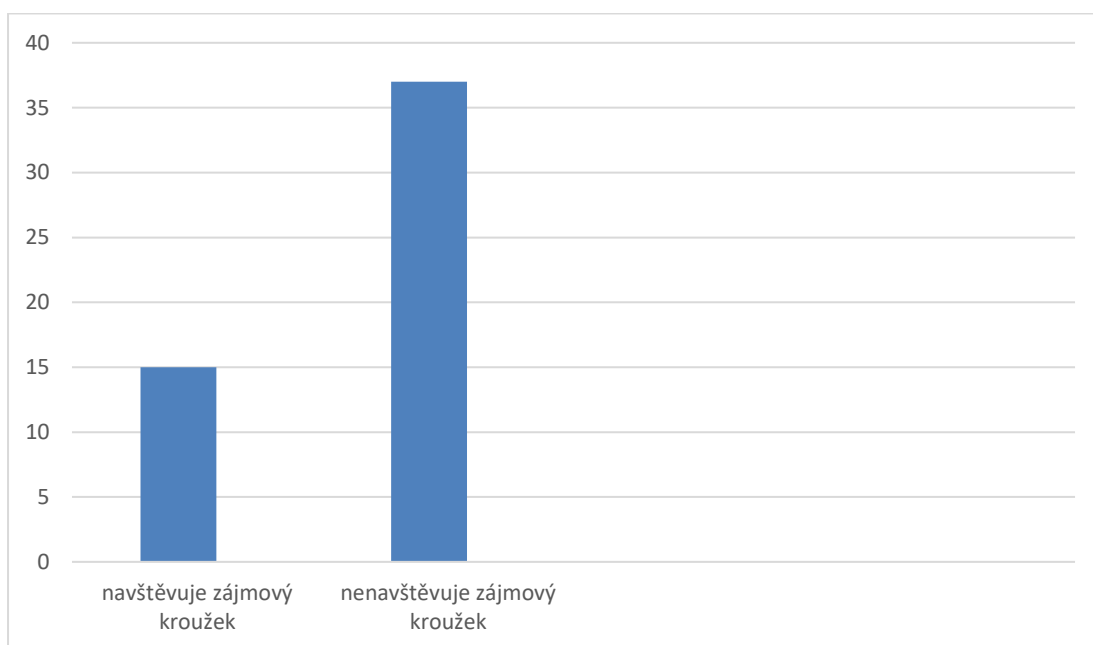
Počet respondentů, kteří se vyjádřili na otázku „Která aktivita v nabídce chybí“ bylo 29 (tj.55,7%) z celkového počtu 52. Někteří respondenti ve svých odpovědích nespecifikovali, které aktivity jim chybí. Z grafu č.3 je patrné, že respondentům v nabídce aktivit projektu chybí především sportovní aktivity typu fotbal a míčové hry a soutěže. Fotbal chybí především 10 chlapcům a 2 dívkám a míčové hry a soutěže chybí 6 chlapcům a 4 dívkám. Sportovní aktivity a soutěže mají potenciál sblížovat a socializovat děti i rodiče. Jejich výhodou je nenáročnost na materiální zabezpečení, většinou dětem již známá pravidla a poměrně jednoduchá propagace a motivace k zapojení. Pro oblast kriminality by zapojení sportovních her mohlo mít pozitivní vliv

na podporu týmové spolupráce, aktivní prožívání volného času a podchycení zájmu o sport u dětí a jeho využití pro změnu životního stylu.

Předpoklad P3: Většina žáků z cílové skupiny nenavštěvuje zájmové kroužky, které nabízejí různé organizace participující na projektu.

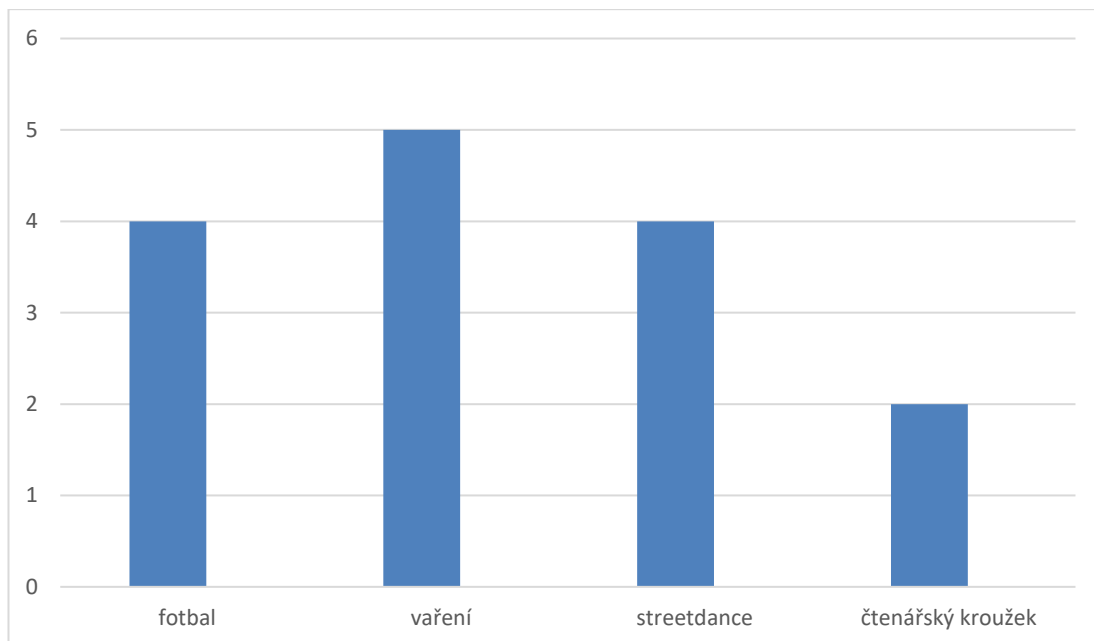
Tento předpoklad se týká oblasti volného času a trávení volného času dotazovaných. Na otázku „Navštěvuješ nějaký zájmový kroužek?“ respondenti vybírali z odpovědí ano – ne.

Graf 4: Návštěvnost zájmových kroužků

Z grafu 4 vyplývá, že 15 respondentů (tj.28,8%) navštěvuje zájmové kroužky participujících organizací. 37 respondentů (tj.71,2%) nenavštěvuje žádný zájmový kroužek. Předpokládáme, že respondenti pochází ze sociálně slabých rodin, kde není dostatek finančních prostředků na zájmové vzdělávání. Další z uvedených důvodů je již zmiňovaná odloučená lokalita Borek, kde respondenti bydlí. DDM Kamarád a další participující organizace působí ve středu města Česká Třebová. Pouze o. s. Naděje působí přímo v odloučené lokalitě Borek. Zde děti bez problémů dochází na zájmové kroužky či jednorázové akce. Tuto skutečnost uvádí pracovníci o. s. Naděje ve svém interview. (příloha č. 3)

Graf 5: Navštěvované zájmové kroužky

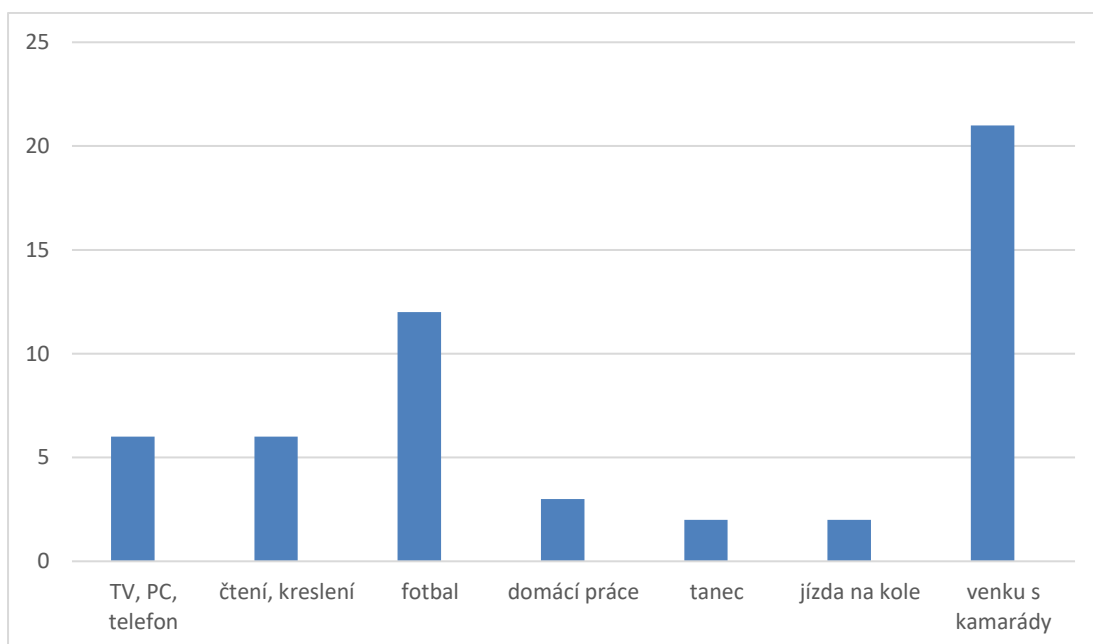
Pouze 15 respondentů uvedlo, že navštěvuje zájmový kroužek. Z grafu 5 lze vidět, o jaké zájmové kroužky mají účastníci zájem.

Předpoklad P3 byl potvrzen. 71,2 % respondentů nenavštěvuje žádný zájmový kroužek.

Předpoklad P4: Polovina účastníků projektu Prevence kriminality tráví svůj volný čas na ulici s vrstevníky u neřízených činností.

Tento předpoklad se zabývá oblastí volného času dotazovaných. Respondenti psali svými slovy, jakým způsobem tráví volný čas. Na tuto položku odpovídali všichni respondenti.

Graf 6: Volný čas respondentů

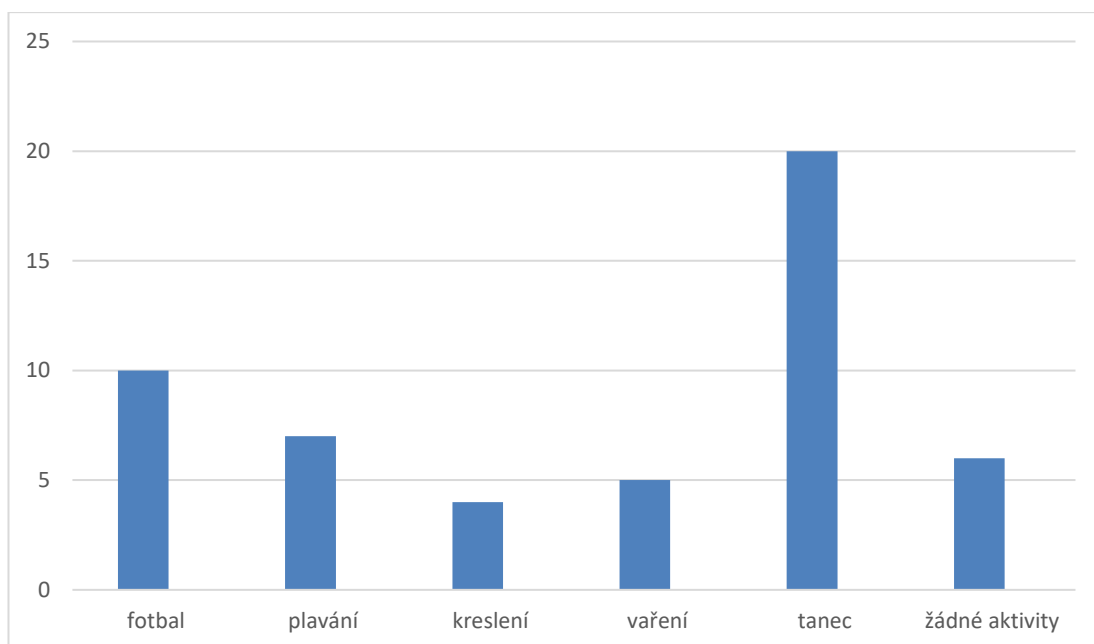

Z grafu 6 můžeme vidět velké rozdíly v činnostech ve volném čase respondentů. 6 dětí (tj.11,5%) odpovědělo, že svůj volný čas tráví doma u televize, počítače nebo u mobilního telefonu. Stejný počet dětí – 6 dětí (tj.11.5%) si doma kreslí nebo čte. Fotbalem ve volném čase se věnuje 12 (tj.23%) respondentů. Pomoc v domácnosti jako vaření a různé domácí práce uvedli 3 (tj.5,7%) dětí. Tanec a jízdu na kole uvedly stejně 2 děti (tj.3,8%). 21 respondentů (tj.40,4%) uvedlo, že volný čas tráví venku na ulici s kamarády. Domníváme se, že rodiny romského původu, které žijí v odloučené lokalitě Borek jsou více početné. Rodiče nemají čas a ani finanční prostředky na zajištění volného času pro své děti. Proto se většina dětí schází na ulici s kamarády a vrstevníky u neřízených činností. Jak uvádí Šotolová (2008) je důležité mít svůj volný čas vyplněn vhodným způsobem, aby nedocházelo k sociálně patologickým jevům.

Předpoklad P4 nebyl potvrzen. Pouze 40,4 % respondentů uvedlo, že svůj volný čas tráví s kamarády a vrstevníky venku na ulici.

V dotazníku měli respondenti odpovědět na otázku „Co bys rád dělal ve volném čase?“ Děti psaly svými slovy. Tato otázka se netýkala žádného předpokladu. Přesto nás zajímalo, jak respondenti odpoví a jaké aktivity by je případně zajímaly.

Graf 7: Žádané volnočasové aktivity.

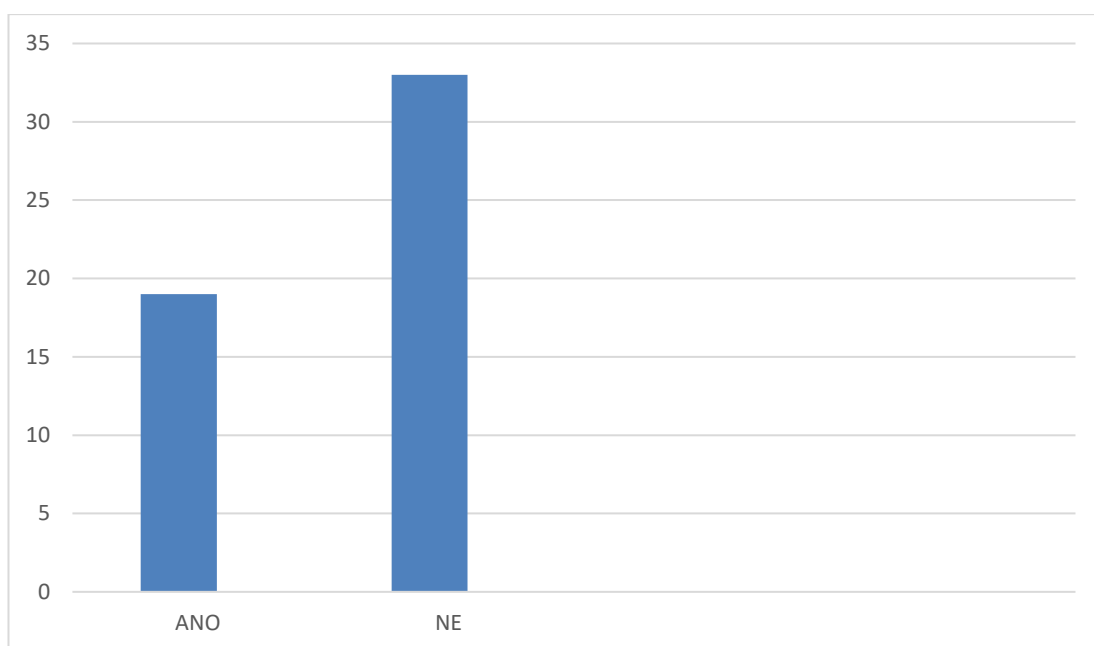

Z grafu 7 vyplývá, že největší zájem z volnočasových aktivit by byl o tanec. Tuto aktivitu uvedlo 20 respondentů (tj.38,5%). Je zajímavé srovnání s předpokladem P2, kde uvedlo nejvíce respondentů, že mají zájem také o tanec a sport v rámci projektu Prevence kriminality. Z grafu 2 je zřejmé, že 24 dětí (tj.46,1%) má zájem právě o tuto aktivitu.

Zajímavá je aktivita plavání, kterou uvedlo 7 (tj.13,4%) respondentů. Možná bychom se mohli zamyslet a tuto aktivitu zařadit do projektu Prevence kriminality v příštím roce.

Následující otázka patří do problematiky výskytu sociálně patologických jevů. Jedná se o otázku: „Byl jsi někdy za školou?“ Zjišťuje, zda respondenti mají nějaké zkušenosti se záškoláctvím. Tato otázka není součástí žádného předpokladu.

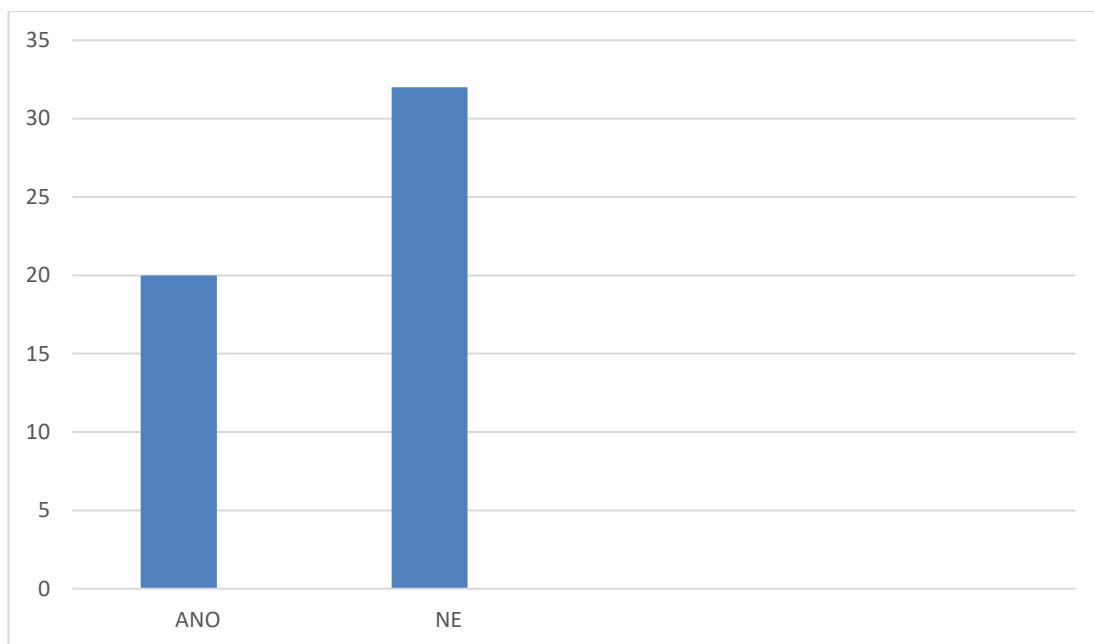
Graf 8: Záškoláctví

V grafu 8 vidíme, že na otázku „Byl jsi někdy za školou?“ odpovídalo kladně 19 (tj.36,5%) z celkového počtu 52 respondentů. Většinou to byli žáci staršího školního věku. Zápornou odpověď uvedlo 33 (tj.63,5%) respondentů.

Předpoklad 5: Třetina dotazovaných respondentů má již zkušenost s některou návykovou látkou. Tento předpoklad řadíme do oblasti sociálně patologické jevy. Respondenti odpovídali na otázku: „Máš zkušenosti s návykovými látkami?“ Respondenti vybírali z odpovědí ano, ne.

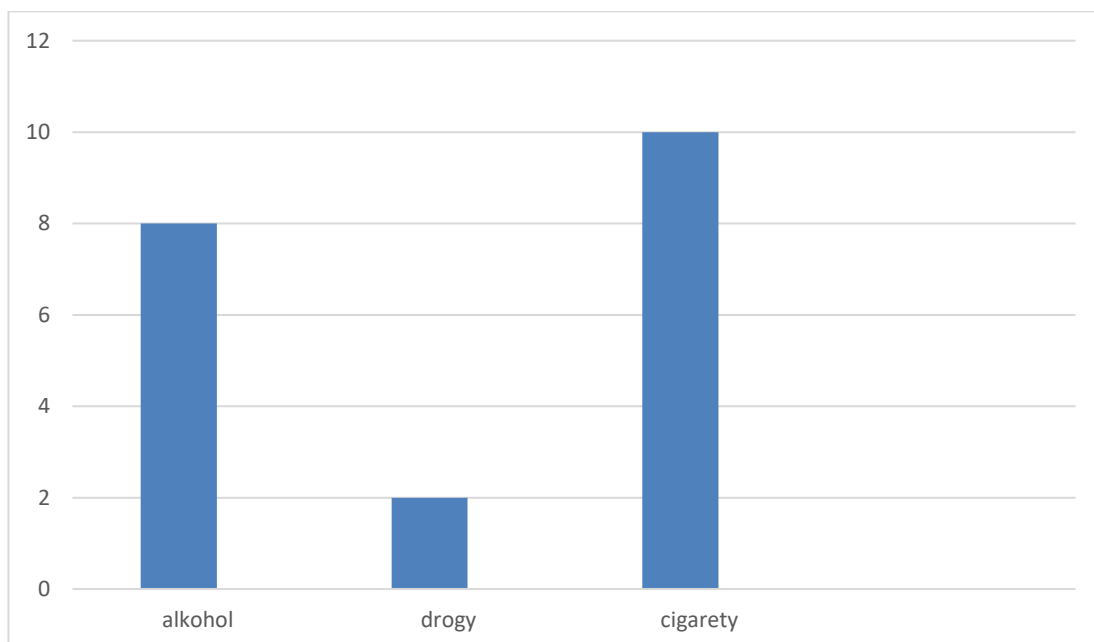
Graf 9: Zkušenosti s návykovou látkou

Z grafu 9 je patrné, že 20 (tj.38,5%) respondentů již má zkušenosti s užíváním návykových látek. Kladně odpovídali především žáci staršího školního věku. 32 (tj.61,5%) respondentů odpovídalo záporně.

Předpoklad P5 se potvrdil. Třetina dotazovaných má již zkušenost s návykovou látkou. V grafu 10 vidíme, které návykové látky již respondenti užili.

Graf 10: Druhy návykových látek

Dle grafu 10 jsme zjistili, že 10 respondentů užilo cigarety, 8 respondentů alkohol a 2 respondenti drogy.

Zjistili jsme také, že z 19 respondentů, kteří uvedli kladnou odpověď na otázku: „Byl jsi někdy za školou?“, bylo 12 respondentů, kteří mají zkušenosti s návykovými látkami, a to cigaretami a 1 respondent, který má již zkušenosti s drogou. Na základě tohoto zjištění můžeme hovořit o zvýšeném riziku sociálně patologických jevů u těchto dětí. Všechny tyto děti byly staršího školního věku.

11.2 Výsledky šetření dat kvantitativního výzkumu

Předpoklad P1 byl potvrzen. Celkový počet respondentů bylo 52 dětí. O projekt Prevence kriminality projevilo zájem 67 % dětí mladšího školního věku a 33 % dětí staršího školního věku.

Předpoklad P2 byl potvrzen. V rámci projektu Prevence kriminality měli respondenti největší zájem o taneční a pohybové aktivity. Z celkového počtu dotazovaných to bylo 46,1 %. Z dalších aktivit bylo úspěšné především z vaření a také úprava vlasů a nehtů. Obě tyto aktivity byly hodnoceny 13,4 %. Rukodělné aktivity patří mezi oblíbené u 11,5 % respondentů. Jako nejoblíbenější aktivitu hodnotilo 9,7 % respondentů výrobu keramických předmětů. 5,9 % získala činnost, kde si děti mohly vyzkoušet základy první pomoci.

Předpoklad P3 byl potvrzen. Většina žáků z cílové skupiny nenavštěvuje zájmové kroužky, které nabízejí různé organizace participující na projektu. 71,2 % respondentů nenavštěvuje zájmové kroužky.

Předpoklad P4, polovina účastníků projektu Prevence kriminality tráví svůj volný čas bezprizorně na ulici s vrstevníky, **nebyl potvrzen.** Svůj volný čas tráví neřízeně na ulici s kamarády a vrstevníky 40,4 % respondentů. Přestože to nebyla polovina účastníků, zaujímala tato položka nejvyšší procentuální číslo.

Předpoklad P5 se potvrdil. S užíváním návykových látek má zkušenost 38,5 % respondentů, což je více než třetina. Nejvíce byly požitы cigarety a to v 10 případech, potom alkohol, který požilo 8 respondentů a ve dvou případech drogy.

11.3 Analýza dat kvalitativního výzkumu

V diplomové práci jsou popsány a vysvětleny výroky respondentů a jejich názory na efektivitu projektu Prevence kriminality v České Třebové. Analýza výzkumných dat byla provedena metodou vyhledávání a vyznačování vztahů.

11.3.1 Názory rodičů dětí účastněných projektu

Otevřené kódování

1. Kategorie – SPOLEČNÝ ČAS S DĚTMI – mám tři děti a všechny chodí na páteční odpoledne, chodíme všichni spolu. Nemáme moc čas, máme malé děti, tak už ten čas nemáme.
2. Kategorie – NOVÝ NÁPAD – aby tam byla kadeřnice, aby nás naučila stříhat děti, třeba konečky vlasů a ofiny
3. Kategorie – ČASOVÝ PLÁN PROJEKTU - je to škoda, že je to tak málo, stejně tady není co dělat
4. Kategorie – VYUŽITÍ VŠEHO – my využíváme všeho, zasmějeme se, jsem ráda, že projekt je

První maminka má tři romské děti. Všechny se účastní projektu Prevence kriminality v České Třebové v odloučené lokalitě Borek. Spolu s dětmi se účastní i ona a veškeré aktivity se jí líbí. Romové upřednostňují společně strávený čas se svými dětmi.

Druhá maminka má pět romských dětí. Dříve se s dětmi účastnila projektu, ale nyní již nemá dostatek času. Musí se starat o malé děti.

Nabízené aktivity se respondentkám líbí. Jedna z nich by program obohatila o kurz kadeřnictví, který by byl velmi praktický. Chtěla, aby je kadeřnice naučila, jak ostříhat u svých dětí konečky vlasů a ofiny.

Projektová odpoledne probíhají jen 4 pátky v měsíci říjen–listopad. K časovému plánu projektu se vyjádřila pouze jedna maminka. Projekt je pro ni krátkodobý. Pokud by byl rozvržen do celého roku, jistě by ho využívala. Svůj volný čas vnímá jako nevyužitý. V odloučené lokalitě není dostačující vyžití. Problémy má také s hledáním

práce, protože nemá dokončené základní vzdělání. Toto vzdělání si může dodělat v Brně. Problém je však v dojíždění do Brna, musí se starat o 3 malé děti.

Respondentky uvádí, že jsou rády za jakoukoli aktivitu. Jejich děti využívají projektu a také nabízených činností o. s. Naděje. V rámci projektu se účastní víkendového pobytu, kde jsou chváleny za pomoc v praktických činnostech například při vaření. Maminka uvádí, že s rodinou by se děti nikam nedostaly.

11.3.2 Názory dvou pracovníků o. s. Naděje Česká Třebová

Otevřené kódování

1. Kategorie – ŽIVOT MIMO SÍDLIŠTĚ – projekt je přínosná věc, děti, ale nejen oni si mají možnost vyzkoušet různé aktivity. Hlavní význam projektu je, že se děti dostanou mimo sídliště, poznávají, že jsou i jiné krásy než sídliště.
2. Kategorie – NĚCO MIMOŘÁDNÉHO – ptají se, kdy zas někam pojedou, dobře si to pamatují. O aktivity mají opravdový zájem.
3. Kategorie – NEJISTOTA - Někdy je problém, aby je rodiče pustili s námi na výlet. Nejdříve slíbí účast, ale potom v den odjezdu nedorazí.
4. Kategorie – JINÉ ČASOVÉ ROZVRŽENÍ - mi přijde jako zbytečná věc, ne vždy se musí něco měnit. Nabídnout projekt na celý rok, hlavně přes prázdniny. Některé činnosti přesunout na letní prázdniny.

Pracovníci o. s. Naděje jsou zapojeni do projektu organizováním jednorázových výletů s dětmi. Hlavním přínosem projektu je pro ně to, že se děti dostanou mimo odloučenou lokalitu. Děti jsou obohaceny o nové zážitky. Při víkendovém pobytu na farmě v Květné poznávají, jaký je život na vesnici, starají se o zvířata, pomáhají například při přípravě jídla a učí se samostatnosti.

Když skončí projekt a tím i výlety, děti se těší na další nabídku. Dobře si pamatují, že na podzim každý rok začíná projekt. Pracovníci o. s. Naděje se nechávají inspirovat přáním dětí, a ptají se jich, kam by příští rok chtěly na výlet. Pro děti je projekt něčím výjimečným. Jsou rády za jakoukoli aktivitu, která je pro ně připravena. S rodiči by nepoznaly to, co poznávají právě na tomto projektu.

Pracovníci spatřují velký problém v tom, že rodiče přislíbí účast svého dítěte na výletu, který se koná v rámci projektu, ale v den odjezdu své dítě na výlet nepustí. Ze zkušeností pracovníků o. s. Naděje víme, že romští rodiče svoje děti nerady pouští mimo lokalitu. Pro rodiče je také důležité, aby své dítě svěřili lidem, které dobře znají. Proto je velká výhoda, že výletu se účastní pracovníci o. s. Naděje, která sídlí právě v této lokalitě.

Jeden z pracovníků zastává názor, že je zbytečné každý rok aktivity projektu obměňovat. Současně se však oba pracovníci shodli, že by bylo dobré nabídnout projektové činnosti během celého roku, a to hlavně přes prázdniny, kdy je vítaná jakákoli činnost s dětmi. Musí plánovat činnosti na víkend, protože během týdne navštěvují děti školu. O prázdninách, kdy mají děti volno, by se takový problém nemusel řešit.

11.3.3 Názory třech pracovníků DDM Kamarád Česká Třebová

Otevřené kódování

1. Kategorie – MIMOŘÁDNOST - z hlediska návštěvnosti, tak o projekt je stále velký zájem. Děti sledují a tradičně se těší. Takže za mě projekt smysl má. Děti poznávají něco nového, je to pro ně velká kulturní akce. Všechno to smysl má.
2. Kategorie – JINÉ ČASOVÉ ROZVRŽENÍ - když je to 1x za rok, tak je to pro ně výjimečnost. Bylo by dobré uskutečnit projekt alespoň 2x do roka
3. Kategorie – STRACH O DĚTI – tyto děti z odloučené lokality k nám nechodí. Rodiče tyto děti nepustí do města. Děti navštěvují akce určené pro ně v Nízkoprahovém centru přímo na sídlišti v Borku. Do města vůbec nepřijdou.

Pracovnice DDM Kamarád se shodují, že projekt smysl má. Děti, ale nejen ty, získávají povědomí o různých aktivitách. Ukazuje se jim, jak by mohly trávit svůj volný čas. Jsou nadšeni aktivitami tak, že začínají přemýšlet i o budoucím povolání a představují si, že budou kuchaři. Děti si pamatují, kdy se bude projekt konat a ve chvíli, kdy jsou přítomni, nepáchají žádnou trestnou činnost. V rámci projektu účastníci poznávají něco nového a celý projekt vnímají jako velkou kulturní akci. Je to pro ně něco mimořádného, co nezažívají každý den.

Názory na četnost projektu se rozcházejí. Jedna z pracovnic si myslí, že pokud je projekt 1x do roka, je pro děti výjimečný a jestliže by projekt probíhal vícekrát, už by nebyl tak atraktivní, a zájem by opadl. Druhá z pracovnic DDM Kamarád zastává názor, že by se projekt mohl rozšířit alespoň 2x do roka. Kdyby byl projekt vícekrát, tak by děti trávily svůj volný čas smysluplněji. „Z hlediska efektivity by jednorázové akce během celého školního roku měly svůj přínos. Byly by však těžší na organizaci.“ „Na bývalé základní škole praktické probíhal taneční zájmový kroužek, o který byl velký zájem.“ Bohužel byl v následujícím roce zrušen. „Kroužek nebyl finančně podpořen projektem a rodiče si nemohli dovolit zaplatit náklady na provoz tohoto kroužku.“ (viz příloha č. 4)

Místem projektu je bývalá ZŠ praktická, která se nachází v odloučené lokalitě Borek. Návštěvnost tohoto projektu je dostačující. Pokud by se měl projekt konat na jiném místě, rodiče by své děti nepouštěli do zařízení ve středu města. Tyto děti také nenavštěvují zájmové kroužky, které nabízí DDM Kamarád přímo ve středu města. Jedna respondentka se domnívá, že důvodem neúčasti romských dětí na zájmových kroužcích v DDM Kamarád je nedostatek financí, které jsou potřebné na zaplacení školného.

11.3.4 Názory pracovníka Městské policie v České Třebové

Otevřené kódování

1. Kategorie – SMYSLUPLNOST – každá aktivita, která má na odloučené lokalitě Borek smysluplnou náplň trávení volného času, má význam. Ten projekt, který tam běží je jednoznačně z naší strany pozitivní.
2. Kategorie – JINÉ ČASOVÉ ROZVRŽENÍ – ale určitě by bylo dobré rozprostřít tyto aktivity pravidelně během celého roku.
3. Kategorie – PRACOVNÍ NABÍDKA – asistenti prevence kriminality – musí to být lidi, kteří bydlí v té lokalitě, musí mít přirozenou autoritu, aby je komunita tzv. brala. Jejich činnost je směřována právě na lokalitu Borek.
4. Kategorie – PREVENCE KRIMINALITY – že nás lidé vidí na různých místech, to už je preventivní účinek. Na sídlišti Borek máme umístěny dvě kamery. S dětmi aktivně pracujeme... Činnost je to různorodá.

Pracovník Městské policie v České Třebové spatřuje velký význam každé aktivity, která se koná v odloučené lokalitě Borek. Ať už jsou aktivity určeny dětem nebo dospělým, je důležité se zaměřit na trávení volného času právě těchto lidí. Respondent se také zamýšlí nad otázkou, proč se tito lidé neúčastní aktivit, které jsou pořádány ve městě. Mohli bychom spekulovat, zda je to způsobeno finanční náročností nebo jejich vzděláním.

Respondent by navrhoval rozprostřít tento projekt na pravidelné aktivity během celého roku. „Otázkou však zůstává, kdo by takto rozvržený projekt financoval.“ (viz příloha č. 5)

Kromě jiného je zajímavé, že již dva roky je město Česká Třebová zařazeno do projektu Asistenti prevence. Jsou zřízeny dvě pracovní místa na pozici asistent prevence. Podmínkou bylo, že tato nová pracovní místa musí obsadit lidé, kteří bydlí v odloučené lokalitě Borek a také musí mít přirozenou autoritu, aby je komunita tzv. brala. Městská policie v tom však viděla jistý problém. Pokud někdo takový nastoupil, tak se mu okamžitě aktivovaly exekuce a v závěru dostali méně peněz, než když by zůstali na sociálních dávkách. V současnosti na těchto pozicích pracují dvě paní. Jejich činnost je směřována právě na lokalitu Borek, úzce spolupracují s o. s. Naděje a se základní školou speciální, dohlíží na veřejný pořádek a na dětské hřiště v odloučené

lokalitě a zajišťují pořádek mezi uchazeči, kteří si chodí zařizovat agendu na Úřad práce v České Třebové.

Respondent také zmiňuje, že pracovní náplní Městské policie je také prevence kriminality. Pracovníci organizují různé aktivity s dětmi, ukázky výzbroje a výcviky psů, což děti velmi zajímá. Také nastává situace, kdy si škola požádá o besedu pro žáky na různá témata prevence kriminality. Ve městě je zřízen provoz kamerového systému, který ovládá a sleduje právě Městská policie. Také na odloučené lokalitě Borek jsou umístěny dvě kamery.

11.4 Interpretace získaných dat kvalitativního výzkumu

Kvalitativní metoda vyhledávání a vyznačování vztahů je založena na identifikaci a popisu vztahů, na které nás upozorňují účastníci výzkumu. Úkolem je popsat, jak tyto vztahy účastník chápe a jak o nich uvažuje (Miovský, 2006)

Projekt Prevence kriminality v České Třebové plní důležitou úlohu. Respondenti vidí smysl projektu v nenásilném působení zvolených aktivit na děti a jejich rodiče, prostřednictvím kterých jim ukazují, jak smysluplně trávit volný čas a předcházet tak sociálně patologickým jevům. Rodiče dětí, které se projektu účastní, jsou rádi za společně strávený čas se svými dětmi. Přitom se nenásilnou formou mohou dovědět, jak vhodně trávit volný čas. V rámci projektu je jim nabídnuto množství aktivit. Přesto, že nabídka je pestrá, uvítali by raději praktické věci, které by mohli využívat právě ve své rodině.

Organizátoři projektu se snaží každým rokem, aby nabídka aktivit byla pestrá. Přitom bychom se měli více ptát účastníků, co by se rádi naučili a vyzkoušeli si, aby to bylo pro ně smysluplné a praktické. Pracovník o. s. Naděje vidí časté změny aktivit projektu jako zbytečné. Navrhuje přesunout některé aktivity na letní prázdniny, kdy děti mají volno a nabídku tak rozšířit.

Respondenti se shodli na tom, že by bylo dobré časově rozšířit projekt Prevence kriminality, a to alespoň 2x do roka. Děti by tak více zaplnily svůj volný čas vhodně zvolenými aktivitami a nemusely by neřízeně trávit volný čas na sídlišti. Pracovníkům o. s. Naděje by vyhovovalo nabídnout aktivity na celý rok, a hlavně na letní prázdniny, kdy děti opravdu ve svém volném čase nemají vyžití. S rodiči nejezdí na dovolené nebo na výlety. Využívají pouze aktivit v rámci projektu. Jednou takovou aktivitou je

víkendový pobyt v Květné, kde děti mají příležitost poznat život na farmě. Důležité je také to, že se tyto děti dostanou mimo sídliště, na kterém tráví většinu svého času. Ale narážíme zde také na problém a to ten, že rodiče neradi pouští své děti mimo lokalitu. Když už se děti zúčastní nějakého výletu nebo pobytu, jsou rády a ptají se, kdy zase budou moci někam jet. Poznávají věci, které s rodiči nepoznají. Je to pro ně něco nového a výjimečného.

To, že rodiče nechtějí pouštět své děti mimo lokalitu, pocítují i pracovníci Domu dětí a mládeže Kamarád. Bohužel tyto děti nenavštěvují žádné zájmové kroužky ve městě a málokdy se zúčastní nějaké jednorázové akce pro děti. Domníváme se, že je to způsobeno finanční otázkou, ale také tím, že rodiče nevěří cizím lidem, se kterými nebývají v kontaktu. U romských rodičů jsou děti na prvním místě. Nerady je proto pouští mimo svou lokalitu. Pro rodiče je důležité Nízkoprahové centrum a o. s. Naděje, které vznikly přímo na sídlišti Borek. Tam mohou děti navštěvovat různé akce a rodiče jim to dovolí.

Pracovník Městské policie v České Třebové popisuje důležitost dvou pracovníků, které vykonávají práci asistenta prevence. Jsou to ženy, které bydlí právě v této odloučené lokalitě a jejich činnost je také směřována na tuto lokalitu. Znájí vzájemné vztahy mezi touto komunitou a zároveň mají přirozenou autoritu. Úzce spolupracují s o. s. Naděje a se základní školou speciální, komunikují s rodiči dětí, dohlíží na bezpečnost na sídlišti a také pomáhají lidem s vyřizováním různých dokumentů na Úřadu práce.

ZÁVĚR

Diplomová práce se snažila poskytnout ucelený pohled na efektivitu projektu Prevence kriminality v České Třebové. Tento projekt je cíleně zaměřen na romské obyvatele odloučené lokality Borek v České Třebové, především pak na děti a mládež z této lokality.

Hlavním předmětem zkoumání bylo ověření pravdivosti stanovených předpokladů kvantitativního výzkumu a porovnání názorů dospělých osob z participujících organizací a rodičů dětí ze sociálně vyloučené lokality Borek v České Třebové. Tyto názory byly zjištěny v rámci kvalitativní analýzy v druhé části výzkumu.

V listopadu roku 2017 se projektu Prevence kriminality účastnilo 52 dětí mladšího a staršího školního věku. Metodou dotazníku jsme zjistili, že se projektu účastní především děti mladšího školního věku. Z nabízených možností v rámci projektu měli respondenti největší zájem o pohybové a taneční aktivity.

Zjistili jsme také, že většina dětí z cílové skupiny nenavštěvuje zájmové kroužky či jednorázové akce, které jsou nabízeny organizacemi sídlícími ve středu města Česká Třebová. Děti využívají nabídky volnočasových aktivit v rámci projektu na základní škole speciální a v o. s. Naděje, které jsou umístěny právě v této odloučené lokalitě. Pracovnice z DDM Kamarád se domnívají, že rodiče nechtějí, aby jejich děti navštěvovaly zájmové kroužky a akce pořádané participujícími organizacemi mimo lokalitu Borek. Zdůvodňují to tím, že u romských rodičů hraje hlavní role finanční otázka, ale také to, že nedůvěřují organizacím a lidem mimo lokalitu. U romských rodičů jsou děti na prvním místě. Nerady je proto pouští mimo svou lokalitu. Pro rodiče je důležité Nízkoprahové centrum a o. s. Naděje, které vznikly přímo na sídlišti Borek. Tam mohou děti navštěvovat různé akce a rodiče jim to dovolí.

Projekt plní důležitou úlohu. Respondenti z participujících organizací spatřují smysl projektu v nenásilném působení zvolených aktivit na děti a jejich rodiče, a tím jim ukazují, jak smysluplně trávit volný čas a předcházet tak sociálně patologickým jevům.

Rodiče dětí, které se projektu účastní, jsou rády za společně strávený volný čas se svými dětmi. V rámci projektu je jim nabídnuto množství aktivit, které si mohou

vyzkoušet. Přesto, že nabídka je pestrá a organizátoři se snaží ji každý rok obměňovat, měli bychom se více zaměřit na přání účastníků a zařazovat aktivity, které jsou pro ně praktické. Z dotazníkového šetření nám vyplývá, že děti by si rády projekt obohatily o sportovní aktivity jako jsou fotbal, míčové hry a různé soutěže. Pomocí těchto aktivit se děti učí respektovat známá pravidla her a týmovou spolupráci.

Respondenti participujících organizací, a i rodiče zúčastněných dětí by uvítali rozšíření projektu, a to alespoň 2x do roka. Pracovníci o. s. Naděje by navrhovali nabídnout aktivity na celý rok, a především během letních prázdnin. Děti by tak měli více činnosti ve volném čase. Nemusely by trávit svůj volný čas neřízenými aktivitami na sídlišti. Taková nabídka aktivit by působila jako prevence kriminality v odloučené lokalitě Borek. V rámci projektu Prevence kriminality mají děti možnost zúčastnit se víkendového pobytu v ekologickém centru v Květné. Děti se těší a využívají tuto nabídku, na chvíli se vzdálí odloučené lokalitě.

Důležitou roli hrají dvě pracovnice, které jsou zaměstnány u Městské policie v České Třebové a vykonávají pozici asistent prevence kriminality. Jsou to ženy, které také pochází z odloučené lokality a znají vzájemné vztahy mezi touto komunitou. Jsou důležité především pro komunikaci s rodiči, základní školou speciální, o. s. Naděje a také pro veškeré obyvatele odloučené lokality Borek.

Projekt Prevence kriminality v odloučené lokalitě Borek v České Třebové je velmi smysluplný. Nabízí dětem mnoho variací a ukazuje jim, jak aktivně trávit volný čas. Věříme, že tento projekt bude nadále plnit svoji funkci, bude o něj stále zájem a časově se rozšíří alespoň dvakrát do roka.

SEZNAM LITERATURY A PRAMENŮ

1. BAKALÁŘ, Petr. *Tabu v sociálních vědách*. Praha: Votobia, 2003. Kontroverzně. ISBN 80-7220-135-2
2. DAVIDOVÁ, Eva. *Romové a česká společnost: hledání domova, porozumění a vzájemného soužití*. Praha: Národohospodářský ústav Josefa Hlávky, 2001. Studie (Národohospodářský ústav Josefa Hlávky).
3. HIRT, Tomáš a Marek JAKOUBEK, ed. *"Romové" v osidlech sociálního vyloučení*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2006. ISBN 80-86898-76-8.
4. JANDOUREK, Jan. *Sociologický slovník*. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-535-0.
5. KALEJA, Martin. *Determinanty hodnotových konstruktů ve vzdělávání romských žáků základních škol*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, Pedagogická fakulta, 2013. ISBN 978-80-7464-233-3.
6. KALEJA, Martin. *Romové – otázky a odpovědi v českém a slovenském kontextu*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, Pedagogická fakulta, 2012. ISBN 978-80-7464-175-6.
7. KALEJA, Martin. *Determinanty edukace sociálně vyloučených žáků z pohledu speciální pedagogiky*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, Pedagogická fakulta, 2014. ISBN 978-80-7464-544-0.
8. KELLER, Jan. *Exkluze jako sociální problém a jako otázka metodologická*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, 2014. ISBN 978-80-7464-490-0.
9. ĽAPIŇSKA, Regina. *Psychologie dospívání: kniha pro rodiče*. Praha: SPN, 1970. Knihy pro rodiče (SPN).
10. LENOIR, René. *Les exclus: un Français sur dix*. 3. éd. mise à jour. Paris: Seuil, c1974. ISBN 2020043769.

11. MAREŠ, Petr. *Sociologie nerovnosti a chudoby*. Praha: Sociologické nakladatelství, 1999. *Základy sociologie*. ISBN 80-85850-61-3.
12. MAREŠ, Petr. *Faktory sociálního vyloučení*. Praha: VÚPSV, výzkumné centrum Brno, 2006. ISBN 80-87007-15-8.
13. MIOVSKÝ, Michal. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. Praha: Grada, 2006. *Psyché (Grada)*. ISBN 80-247-1362-4.
14. NAVRÁTIL, Pavel. *Romové v české společnosti: jak se nám spolu žije a jaké má naše soužití vyhlídky*. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-741-8.
15. NOVOTNÝ, Oto a Josef ZAPLETAL. *Kriminologie*. 3., přeprac. vyd. Praha: ASPI, 2008. ISBN 978-80-7353-376-8.
16. POKORNÝ, Vratislav, Anton TOMKO a Jana TELCOVÁ. *Prevence sociálně patologických jevů: manuál praxe*. Vyd. 3., rozš. Brno: Ústav psychologického poradenství a diagnostiky, 2003. *Prevence sociálně patologických jevů*. ISBN 80-86568-04-0.
17. SAMKOVÁ, Klára. *Romská otázka: psychologické důvody sociálního vyloučení Romů*. Praha: Blinkr, 2011. ISBN 978-80-87579-03-9.
18. SOCHŮREK, Jan. *Vybrané kapitoly ze sociální patologie*. Liberec: Technická univerzita, 2001. ISBN 80-7083-495-1.
19. SVOBODA, Zdeněk a Petra MORVAYOVÁ. *Schola excludus*. V Ústí na Labem: Univerzita Jana Evangelisty Purkyně, Pedagogická fakulta, 2010. ISBN 978-80-7414-221-5.
20. ŠIMÍKOVÁ, Ivana a Imrich VAŠEČKA. *Mechanismy sociálního vyčleňování romských komunit na lokální úrovni a nástroje integrace*. Brno: Barrister & Principal, 2004. ISBN 80-7364-009-0.
21. ŠOTOLOVÁ, Eva. *Vzdělávání Romů*. Praha: Karolinum, 2008. ISBN 978-80-246-1524-0.

22. VÁGNEROVÁ, Marie. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. Vyd. 4., rozš. a přeprac. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-414-4.
23. ZOUBKOVÁ, Ivana, Jaroslav NIKL a Vratislava ČERNÍKOVÁ. *Kriminalita mládeže*. Praha: Vydavatelství PA ČR, 2001. ISBN 80-7251-070-3.
24. Zákon č. 218/2003 Sb. Zákon o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže)
www.zakonyprolidi.cz/cs/2003-218 [online]. [cit. 2017-10-07].
25. DDM Kamarád Česká Třebová – Dokumenty. *DDM Kamarád Česká Třebová – Úvod* [online]. Copyright © 2016 [cit. 12.03.2018].
Dostupné
z: <http://www.ddm.ceskatrebova.com/index.php/dokumenty>

SEZNAM ZKRATEK

DDM – Dům dětí a mládeže

o. s. Naděje – občanské sdružení Naděje

NZDM – Nízkoprahové zařízení pro děti a mládež

ZŠ – základní škola

PŘÍLOHY

Příloha č. 1 – Dotazník pro děti účastněné projektu

Příloha č. 2 – Rozhovor s 2 rodiči

Příloha č. 3 – Rozhovor s pracovníky o. s. Naděje

Příloha č. 4 – Rozhovor s pracovníky DDM

Příloha č. 5 – Rozhovor s pracovníkem městské policie

Příloha č. 6 - Plakát

Příloha č. 1 – Dotazník pro děti účastněné projektu

1. Jsi dívka – chlapec?
2. Kolik je to roků?
3. Která aktivita se ti nejvíce líbila?
4. Kterou aktivitu bys tady chtěl mít a dnes tu není?
5. Jak trávíš volný čas?
6. Navštěvuješ nějaký kroužek?
7. Co bys rád dělal/la ve volném čase?
8. Byl jsi někdy za školou?
9. Kouřil jsi někdy?
10. Bral jsi někdy drogy?

Příloha č. 2 – Rozhovor s 2 rodiči dětí, které se účastnily projektu

T – tazatel

R1 – respondent 1 – matka

R2 – respondent 2 – matka

R3 – správce o. s. Naděje

T – Ráda bych se Vás zeptala, zda se účastníte projektu Prevence kriminality – myslím tím páteční odpoledne a akce v Nízkoprahovém centru.

R1 – Já mám 3 děti a všechny chodí na páteční odpoledne. Oni využívají všeho.

R2 – Já mám 5 dětí a chodí

T – Chodíte také s dětmi?

R1 – Ano, chodíme všichni spolu.

R2 – Chodívala jsem jen někdy.

T – Která aktivita se Vám líbí nejvíce?

R1 – Nám je to jedno, nám se líbí všechno, zasmějeme se, jsem ráda, že projekt je.

R2 – Všechno.

T – Když bychom ten projekt chtěli pozměnit a obohatit, měla byste nějaký nápad? Co Vám chybí?

R2 – Je to tak dobré.

R1 – Aby tam byla kadeřnice, aby nás naučila stříhat děti, třeba konečky vlasů nebo ofiny.

T – To není špatný nápad. Ale když jsem tam, tak jsem si všimla, že moc rodičů nechodí. Proč?

R1 – No, ono je tam i něco stejného, možná proto. Ale na to kadeřnictví, by určitě přišlo více maminek. Jinak my využíváme všeho. Moje děti jezdí i na pobyt. S náma by se nikam nedostaly. Tak když mají možnost.

R3 – Paní má dvě starší dcery a ty nám moc pomáhají, například když něco vaříme na víkendovém pobytu.

R1 – a chválej je.

R2 – Nemáme moc čas, máme malé děti, tak už ten čas nemáme.

T – Páteční odpoledne probíhají jen na podzim, stačí to tak?

R1 – Je to škoda, že je to tak málo, stejně tady není co dělat, kdyby toho tady bylo víc, tak je jasný, že bychom toho využívali. Stejně jen sedíme a křičíme na ty děti „nechoď tam, nedělej to“. Je tady toho málo, a ještě jsou tu problémy. To mě mrzí, že jsem chtěla pracovat tady a stejně to nevyšlo.

T – Vy jste chtěla pracovat ve škole?

R1 – Ne, tady v Nízkoprahu, chtěla jsem si udělat kurz, ale nikdo nevěděl, že já musím mít základní vzdělání. Nemám ho dokončené a já se nechytám nikde na práci. Zítra jdu zase na pracák, ale je to úplně zbytečný. Já bych musela jezdit do Brna rok a dodělat si to tam, ale to si nemůžu dovolit, když mám 3 děti.

R3 – Škoda, že to vzdělání si nemůžete dodělat někde v místě bydliště, je to komplikovaná situace.

R1 – Chodila jsem 14 dní na kurz a měla jsem v Nízkoprahu praxi, ale pak mi řekli, že mě nevezmou, protože nemám dodělanou základku. Můžu hrabat tak akorát listí. Každou chvíli musím chodit na pracák.

R3 – A teď je to daný, že musíte mít dodělané základní vzdělání.

R1 – Ale projekt je pro nás všechny dobrý, ale chce to něco nového.

T – Já Vám děkuji za rozhovor.

Příloha č. 3 – Rozhovor se 2 pracovníky o. s. Naděje Česká Třebová

T – tazatel

R1 – respondent – pracovník o. s. Naděje

R2 – respondent – pracovník Nízkoprahového centra

T – Co si myslíte o projektu Prevence kriminality, o jeho efektivnosti?

R1 – Projekt je přínosná věc z jednoho prostého důvodu, že ty děti, ale nejen oni, si mají možnost vyzkoušet různé aktivity, na které se ve škole nedostává a na které nejsou kapacity v rámci této lokality. Navíc v rámci projektu se dělají další výlety, které dětem ukážou nový a další rozměr toho, co můžou zažít a vyzkoušet. Hodně zajímavá věc jsou víkendové pobyty, kdy v podstatě děti mohou poznat život na farmě a na vesnici, což pro děti z města je velký přínos. Doporučoval bych všem dětem vyzkoušet, jak se žije na vesnici.

R2 – Já vidím hlavní význam projektu v tom, že se děti dostanou mimo sídliště, je tady minimum rodičů, kteří jsou schopný jet s dětmi někam na výlet, do nějakého města nebo se podívat třeba do ZOO. To je základní věc, že děti poznají, že jsou i jiné krásy než sídliště.

T – Jak děti prožívají, když s vámi mohou na výlet?

R2 – Když výlety skončí, tak se ptají, kdy zas někam pojedou. Dobře si to pamatují. V poslední době se děti ptáme, kam by chtěly jet. Samozřejmě, že je to o tom, co je dostupný a co jsme schopni zařídit. Hodně jsme se nechali inspirovat přáním dětí.

R1 – Děti jsou nadšeni, poznávají to, co by s rodiči nikdy nepoznaly. O aktivity mají opravdový zájem. Někdy je však problém, aby je rodiče pustili s námi na výlet. Nejdříve slíbí účast, ale potom se také stane, že nedorazí v den odjezdu. Romští rodiče svoje děti nerady pouští mimo lokalitu.

T – Jak bychom mohli projekt vylepšit, popřípadě zpestřit?

R1 – Přemýšlím, spíše mě napadá, že z hlediska legislativy se to čím dál víc ztěžuje. Nutnost inovovat každý rok jenom proto, aby ten projekt byl schválený mi

přijde jako zbytečná věc. Některé věci fungují samospádem i několik let, a ne se vždy musí něco měnit, když to funguje. Dobré by bylo nabídnout projekt na celý rok, hlavně přes prázdniny, i když Nízkoprahové centrum nabízí aktivity, ale jakákoli aktivita je tady v této lokalitě vítaná.

R2 – Bylo by dobré, abychom mohli některé činnosti přesunout na letní prázdniny. A na některé činnosti bychom nemuseli čekat na víkend, kdy mají děti volno, ale mohli bychom s nimi vyrazit i v pracovním týdnu. Problém je také, že se o víkendu shání špatně pedagogický dozor. Také by bylo dobré zjednodušit pravidla pro získání finančních prostředků, ale to se týká především realizátora DDM Kamarád, my máme za úkol sehnat děti, které s námi pojedou a ve zdraví je zase vrátit domů.

T – Děkuji vám za rozhovor.

Příloha č. 4 – Rozhovor s pracovníky DDM Kamarád Česká Třebová

T – tazatel

R1 – pracovník DDM

R2 – pracovník DDM

R3 – pracovník DDM

T – Co si myslíte o projektu Prevence kriminality, má vůbec význam?

R1 – Projekt realizujeme od roku 2006 a postupem času tak, když bych to měla vyhodnotit z hlediska návštěvnosti, tak o projekt je stále velký zájem. Děti sledují a tradičně se těší, že se dané aktivity budou opakovat. A už jen to, že ty děti jsou přítomny dané aktivity v tu danou chvíli nepáchají trestnou činnost, že získávají nové podvědomí o různých aktivitách. Do té doby spousta z nich neměla vůbec pojem, že něco takového vůbec existuje. Takže za mě projekt smysl má.

R2 – Děti poznávají něco nového, je to pro ně velká kulturní akce. Už ví, kdy se bude projekt konat, znají to období, kdy mohou na páteční odpoledne chodit. Takže to rozšiřuje každopádně obzory a třeba v to v někom něco zanechá. Děti hlásí, že budou pracovat jako kuchaři, ale jestli to tak opravdu nakonec bude, můžeme těžko říct. Ale alespoň někteří mají i sny, a to si myslím, že někteří sny vůbec nemají.

R3 – Tak za mě si také myslím, že to všechno smysl má. Ty děti opravdu někam směřují, ale potom to ta rodina přeruší. Mrzí mě, že kroužky, které jsme zde měli se již zrušili, právě proto, že rodiče nejsou důslední a děti pravidelně neposílají. Ty 4 pátky jsou však málo.

T – Co si myslíte o časové dotaci projektu?

R2 – Já si myslím, že když je to 1x za rok, tak je to pro ně výjimečnost. Pokud by se projekt stal běžným, tak ten zájem opadne.

R1 – Já si myslím, že by bylo dobré tento projekt uskutečnit alespoň 2x do roka. Kdyby byl projekt vícekrát, tak by ty děcka neměli tolik volného času. Pokud by to byly jednorázové akce, tak by byly těžší na organizaci, ale z hlediska efektivity by jednorázové akce během celého školního roku měly svůj přínos.

R3 – Na bývalé základní škole praktické probíhal taneční zájmový kroužek, o který byl velký zájem. Bohužel byl v následujícím roce zrušen. Kroužek nebyl finančně podpořen projektem a rodiče si nemohli dovolit zaplatit náklady na provoz tohoto kroužku.

T – Chodí děti k vám do Domu dětí a mládeže, které se nachází ve středu města?

R3 – Tyto děti z odloučené lokality k nám nechodí. Myslím si, že je to kvůli financím.

R2 – Rodiče tyto děti nepustí do města. A také musí znát vedoucího zájmového kroužku, s cizími je nepustí.

R1 – Proto děti navštěvují akce určené pro ně v Nízkoprahovém centru přímo na sídlišti v Borku nebo na bývalé základní škole praktické, která se také nachází právě u tohoto sídliště. Do města vůbec nepřijdou.

T – Děkuji vám za rozhovor.

Příloha č. 5 – Rozhovor s pracovníkem Městské policie v České Třebové

T – tazatel

R – pracovník Městské policie v České Třebové

T – Jaký máte názor na projekt Prevence kriminality, který se koná na bývalé ZŠ praktické? Jedná se o 4 pátky, kde jsou pro děti a jejich rodiče připraveny různé aktivity.

R – Podotýkám, že se budeme bavit o mém osobním názoru. Můj názor je jednoznačně pozitivní, každá aktivita, která má na odloučené lokalitě Borek smysluplnou náplň trávení volného času, má význam. Ať už je zaměřena na děti nebo na jejich rodiče. Ta lokalita má své specifika, už jen tou odlučitelností od města a skladbou lidí, kteří tam bydlí. Ti lidé z různých důvodů se neúčastní aktivit, které pořádá město. Mohli bychom spekulovat proč, jestli je to finanční náročnost, jejich vzdělání, těžko říct. Ale ten projekt, který tam běží je jednoznačně z naší strany pozitivní.

T – Projekt probíhá jen 4 páteční odpoledne, co si myslíte o časové dotaci?

R – Asi vše stojí peníze, ale určitě by bylo dobré rozprostřít tyto aktivity pravidelně během celého roku. Ale kdo by takto rozvržený projekt financoval?

T – Jaké činnosti vykonává asistent prevence?

R – Tenhle projekt běží už dva roky. Byli jsme v rámci okolních měst jedni z posledních, k němuž jsme přistoupili. Projekt organizuje Ministerstvo vnitra. A proč jsme byli jedni z posledních? Kolegové ve Vysokém Mýtě začínali mnohem dřív a projekt si chválili, ale my jsme potřebu necítili hodně dlouho, protože nám velkou službu právě v Borku dělala Naděje. S tou spolupracujeme hodně dlouho a řadu činností co vykonávají asistenti dělali zaměstnanci Naděje. Nicméně jak čas nazrál, tak se rozhodlo, že ten projekt také zkusíme. Přes počáteční problémy se to slušně rozjelo. Myšlenka projektu je perfektní, ale vždycky to ztroskotává na kvalitě lidí, které se nám podaří zaměstnat jako asistenty prevence. Tam se zas dostáváme do problému finančního ohodnocení těchto lidí. Musí to být liti, kteří bydlí v té lokalitě, musí mít přirozenou autoritu, aby byli schopni něco vyřešit, aby je ta komunita tzv. brala. Také je otázka kolik peněz jim za to můžete dát, respektive zda se jim to vyplatí.

Paradoxem bylo, že když nastoupili na pracovní místo, tak se jim aktivovali exekuce a najednou zjistili, že mají méně než na sociálních dávkách. Takže když začali pracovat, tak zjistili, že mají méně peněz, než když byli na sociálních dávkách.

Když se vrátím k té pracovní náplni. V současnosti máme dvě paní už od loňského roku. Jejich činnost je směřována právě na lokalitu Borek. Úzce spolupracují s Nadějí a se speciální školou. V případě potřeby se přes nás na něj obrací i ředitelé ostatních základních škol ve městě. Především v případech, kdy je potřeba kontaktovat rodiče dětí, se kterými mají výchovné problémy. V ranních hodinách zajišťují bezpečnost na jednom z přechodů u základní školy, u úřadu práce, kde zajišťují pořádek mezi uchazeči, kteří si chodí zařizovat agendu na Úřad práce. Na sídlišti Borek dohlížejí, aby tam nedocházelo mezi dětmi k činnostem, které nejsou v souladu s veřejným pořádkem, dohlíží na dětské hřiště. Nám pomáhají při doručování písemností, které chce po nás soud při identifikaci pachatelů některých přestupků v závislosti na fotodokumentaci a kamerovém systému a podobně.

T – Jakým způsobem se Městská policie podílí na prevenci kriminality v České Třebové?

R – Pan velitel je manažer prevence kriminality. Úloha Městské policie jen ta nejzákladnější je ta, že se v uniformách pohybujeme na veřejnosti v prostorách města. To už má svou funkci, že nás lidé vidí na různých místech, to už je preventivní účinek.

Další z aktivit, které bych jmenoval je provoz pultu centralizované ochrany, což je technické zařízení, na které jsou svedeny bezpečnostní systémy z řad objektů, především městských – bavme se o majetku, které má město nebo na organizace, které jsou na město přímo navázány, školy, školky, dům dětí a mládeže, městské společnosti, celá řada, téměř 100 objektů.

Rozhodně preventivně působí provoz kamerového systému. V rámci našeho města se za 10 let povedlo vybudovat rozsáhlý systém, kde kromě kamer, které jsou umístěny na veřejných prostranstvích náměstí, ulice, parky, budov městského muzea a dopravní terminál. V současnosti je to 60 kamer. Pochopitelně tam, kde vidím kamerou, nemusím posílat hlídku. Hlídku pak můžu poslat na okrajové části města. Na sídliště Borek máme umístěny 2 kamery.

S dětmi aktivně pracujeme, účastníme se různých akcí, soutěží 6-8 tříd ve střelbě ze vzduchovky a ukázky výzbroje a výcviky psů, což děti zajímá. S dětmi míváme různé besedy o zásadách chování s ukázkou techniky, dále aktivity pro předškolní děti s Mateřským centrem Rosa a také besedy na požádání škol, když mají problémy ve třídách. Činnost je to různorodá.

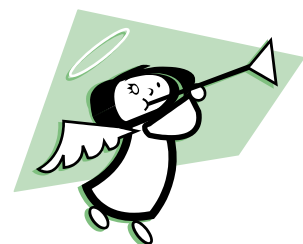
T – děkuji za rozhovor.

**DŮM DĚTÍ A MLÁDEŽE KAMARÁD, MĚSTO ČESKÁ TŘEBOVÁ A
DALŠÍ**

pro Vás opět připravili

PÁNEČNÍ ODPOLEDNE

od 15:00 do 17:00 hod

v prostorách ZŠ praktické v České Třebové

VAŘENÍ + NĚCO ZAJÍMAVÉHO + VLASTNÍ VÝROBA

...a

divadelní hry, nácvik první pomoci, keramické

dekorace...

zveme

☺ maminky ☺ tatínky ☺ děti ☺

pátek 13. 10. 2017

Cuketové placičky + Péče o nehty + Taneční workshop + Dramatické hry + Tisk na polštářky

pátek 20. 10. 2017

Jablečný koláč na plech + Keramický workshop + Workshop Hraničáři + Placky - mandaly

pátek 03. 11. 2017

Špízy + Taneční workshop + Líčení + Kožený váček

pátek 10. 11. 2017

Cukroví + Péče o vlasy + Beseda – automaty + KIN BALL + Vánoční hvězda z korálků

Vstupné:

15,- Kč za osobu

Prevence kriminality romských a sociálně slabých uživatelů služeb občanského sdružení Naděje a dětí Základní školy Praktické a rozšíření nabídky využití volného času dětí a mládeže sídliště Borek v České Třebové.

ANOTACE

Jméno a příjmení:	Iveta MUTLOVÁ
Katedra:	Ústav speciálněpedagogických studií
Vedoucí práce:	Mgr. Petra Jurkovičová, Ph.D.
Rok obhajoby:	2018

Název práce:	Zjištění efektivity dopadu projektu Prevence kriminality v České Třebové
Název v angličtině:	Finding the effectiveness of the impact of the Crime Prevention Projekt in Česká Třebová
Anotace práce:	Cílem diplomové práce bylo zjistit, jaký význam má pro cílovou skupinu projekt Prevence kriminality v České Třebové. Teoretická část je zaměřena na charakteristiku života romského etnika, jejich výchovu, vzdělání, volný čas a problematiku kriminality mládeže. V praktické části diplomové práce je realizován kvantitativní i kvalitativní výzkum zaměřený na zjištění efektivity a přínosu projektu Prevence kriminality.
Klíčová slova:	Romské etnikum, volný čas, sociální exkluze, kriminalita mládeže, sociálně patologické jevy, prevence kriminality
Anotace v angličtině:	The aim of this diploma thesis the importance of the Crime Prevention Project in Česká Třebová for the target group. The theoretical part focuses on the characteristics of Roma ethnicity, their education, leisure time and problematic of criminality of youth. In the practical part of the diploma thesis, quantitative and qualitative research is focused on the finding of effectiveness and benefits of the Crime Prevention Project.
Klíčová slova v angličtině:	Roma ethnicity, leisure time, social exclusion, socially pathological phenomena, crime prevention
Přílohy vázané v práci:	Příloha č. 1 – Dotazník pro děti účastněné projektu Příloha č. 2 – Rozhovor s 2 rodiči Příloha č. 3 – Rozhovor s pracovník o. s. Naděje Příloha č. 4 – Rozhovor s pracovníky DDM Příloha č. 5 – Rozhovor s pracovníkem městské policie Příloha č. 6 - Plakát
Rozsah práce:	91 stran
Jazyk práce:	český